

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Sanja Jazbinšek

**NEVERBALNA KOMUNIKACIJA V RAZVEDRILNI
TELEVIZIJSKI ODDAJI TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Sanja Jazbinšek

Mentorica: izr. prof. dr. Simona Kranjc

**NEVERBALNA KOMUNIKACIJA V RAZVEDRILNI
TELEVIZIJSKI ODDAJI TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA**

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

POVZETEK

Neverbalna komunikacija v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva

V diplomskem delu sem se ukvarjala z znaki neverbalne komunikacije v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva. V teoretičnem delu diplomskega dela je predstavljena teorija komunikacije, še posebej znaki neverbalne komunikacije, semiotični pristop in teorija pragmatike. Ker gre v omenjeni oddaji predvsem za dialoški tip komunikacije, sem predstavila še govorjeni diskurz in menjavanje vlog. Po Peircovi delitvi sem se ukvarjala z dvema tipoma znakov, in sicer s simboli (govorjeni del) in ikonami (slike). Z analizo znakov neverbalne komunikacije v različnih delih oddaje sem ugotovila, da je vloga neverbalnih sredstev velika. Komuniciranje brez neverbalne komunikacije sploh ni mogoče, saj je uporaba neverbalnih znakov nezavedna oziroma delno zavedna. Prav tako sem ob analizi situacij prišla do spoznanja, da se neverbalna komunikacija funkcijsko ujema z verbalno komunikacijo. Neverbalna komunikacija verbalno spremlja in jo dopolnjuje. Med udeleženci pogovora velja enakovrednost vlog in medsebojno sodelovanje. Njihove vloge se v pogovoru največkrat prekrivajo, vendar ne gre za tekmovalni govor. Udeleženci analiziranih situacij so bili med seboj v osebnem in družbenem področju.

Ključne besede: verbalna komunikacija, neverbalna komunikacija, semiotika, znak, govorjeni diskurz

SUMMARY

Non-verbal communication in distracting television show Tistega lepega popoldneva

I engaged in sign of non-verbal communication in distracting television show Tistega lepega popoldneva in my diploma. Theory of communication is introduced in theoretical part of diploma, especially signs of non-verbal communication, semiotic approach and theory of pragmatics. Because it is dialogic type of communication in mentioned show, I presented still spoken discourse and changing of submissions. For Peirce's division am engaged in two types of sign, namely with symbols (spoken part) and icons (of picture). I found out with analysis of non-verbal communication in different parts of show, that submission of non-verbal means was large. Communicating without non-verbal communication at all isn't, because use of non-verbal sign is not self-conscious or partly conscious. As well am against analysis of situations occurred of realization, that non-verbal communication functional gets along with verbally communication. Non-verbal communication is supplementing verbal communication. Between participants of conversation there is equivalence of submissions and interacting cooperation. Their submissions overlap most often in conversation, however it isn't competitive talk. Participants of analyzed situations were between self in personal and social field.

Keywords: verbal communication, non-verbal communication, semiotics, sign, spoken discourse

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 KOMUNIKACIJA.....	8
2.1 KOMUNIKACIJSKA TEORIJA.....	9
2.1.1 Shannonov in Weaverjev model.....	9
2.1.2 Laswellov model.....	11
2.1.3 Jakobsonov model.....	11
2.2 ZNAKI KOT SREDSTVO KOMUNIKACIJE	13
2.3 VRSTE KOMUNIKACIJE	16
2.4 PRAGMATIKA IN KOMUNIKACIJSKA PRIMERNOST.....	17
2.4.1 Podobnosti in razlike med verbalno in neverbalno komunikacijo	18
2.5 GOVORJENI DISKURZ.....	19
2.5.1 Menjavanje vlog.....	21
3 MEDIJI IN KOMUNIKACIJA.....	24
3.1 TELEVIZIJA – MNOŽIČNI MEDIJ.....	25
3.2 GOVORNO DEJANJE	26
3.2.1 Komunikacija na televiziji – fikijski diskurz	28
3.2.2 Sestavine komunikacijskega konteksta	29
4 NEVERBALNA KOMUNIKACIJA.....	31
4.1 DELITEV NEVERBALNIH KOMUNIKACIJSKIH ZNAKOV GLEDE NA ZAVEDNOST	32
4.2 VRSTE NEVERBALNIH KOMUNIKACIJSKIH ZNAKOV	32
4.2.1 Paralingvistični neverbalni komunikacijski znaki	33
4.2.1.1 Paralingvistični znaki v ožjem smislu	33
4.2.1.2 Prozodijski paralingvistični znaki	33
4.2.2 Ekstralingvistični neverbalni komunikacijski znaki	34
4.2.2.1 Kinezični znaki.....	34
4.2.2.2 Proksemični znaki	39
4.2.2.3 Telesni dotik.....	42
4.2.2.4 Zunanji izgled	42
4.2.2.5 Ekspresija.....	42
4.2.2.6 Vonj	42

5 NEVERBALNA KOMUNIKACIJA V RAZVEDRILNI TELEVIZIJSKI ODDAJI TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA	43
5.1 PROGRAMSKA VSEBINA ODDAJE TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA.....	45
5.2 ANALIZA ZNAKOV NEVERBALNE KOMUNIKACIJE V ODDAJI TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA	47
5.2.1 Voditelja oddaje z gostjama	47
5.2.2 Pogovor voditeljev in uvod v oddajo Planet TV.....	58
5.2.3 Voditelja oddaje in Žrebci	62
5.2.4 Pogovor med voditeljema ter hkratno prikazovanje in komentiranje prispevka	68
6 ZAKLJUČEK	75
7 VIRI IN LITERATURA.....	77
7.1 VIRI.....	77
7.2 LITERATURA.....	77

KAZALO SLIK

Slika 2.1.1: Prvine strukturiranega odnosa	9
Slika 2.1.1.1: Shannonov in Weaverjev komunikacijski model	10
Slika 2.1.3.1: Sestavni dejavniki komuniciranja	11
Slika 2.2.1: De Saussurovi elementi pomena.....	13
Slika 2.2.2: Peircovi elementi pomena	14
Slika 2.2.3: Peircove kategorije tipov znakov.....	15
Slika 3.1: Odnosi med mediji.....	24
Slika 3.2.2.1: Kontekstualni korelati prilagodljivosti.....	30

KAZALO TABEL

Tabela 4.2.2.1.1: Mimika obraza – usta.....	36
Tabela 4.2.2.1.2: Mimika obraza – oči.....	37
Tabela 4.2.2.1.3: Mimika obraza – obrvi.....	37
Tabela 4.2.2.1.4: Kretnje rok in njihov pomen	38
Tabela 4.2.2.2.1: Področja človeka pri komuniciranju.....	40
Tabela 5.2.1.1: Voditelja z gostjama, pevkama iz skupine Atomik Harmonik – 1. del.....	48
Tabela 5.2.1.2: Voditelja z gostjama, pevkama iz skupine Atomik Harmonik – 2. del.....	53
Tabela 5.2.2.1: Pogovor voditeljev in uvod v posnetek	59
Tabela 5.2.3.1: Pogovor med voditeljema in Žrebci po predvajani oddaji Planet TV	62
Tabela 5.2.4.1: Pogovor med voditeljema in hkratno predvajanje posnetka	69

1 UVOD

Živimo v času, kjer si sveta brez komunikacije ne znamo predstavljati. Človek je od nekdaj komuniciral, vendar na različne načine. Že v prazgodovini so ljudje med seboj komunicirali, npr. z jamskimi zidnimi slikami. Takrat človek še ni poznal jezika in pisave. Namesto tega je uporabljal zvočne simbole in kretnje.

K razvoju pisave in jezika je veliko pripomoglo življenje v skupnosti in potreba po sodelovanju, izmenjavanju idej, znanja itn. Z razvojem pisave je bil komunikacijski proces olajšan. Pisava je omogočila prenos sporočila brez vzpostavitve človeškega stika (pošiljanje pisem) in s tem zapisovanje in beleženje znanj ter najrazličnejših sporočil. K razvoju boljših komunikacijski sposobnosti je veliko pripomogel tudi kasnejši tehnološki razvoj (tiskarski stroj, telefon, radio, televizija, računalnik in internet).

»Komunikacija predstavlja integralni del posameznika in v vsakdanjem življenju se te sposobnosti poslužujemo tako samoumevno, da se njenega ogromnega pomena na emocionalnem, socialnem in storilnostnem polju sploh ne zavedamo oziroma se tega zavemo šele takrat, ko to sposobnost izgubimo ali pa postane zelo omejena« (Jelenc 1998: 5).

Danes ljudje komuniciramo zato, da lahko opravljamo svoje dnevne aktivnosti. Spretnosti komuniciranja ne obvladamo vsi enako dobro, saj ima za vsakega posameznika svoj pomen.

»Komunikacijo lahko najpogosteje opredelimo kot proces oddajanja, pošiljanja in sprejemanja informacij. Beseda komunikacija izhaja iz latinskega glagola con-muno, kar pomeni povedati, prenesti oziroma oznaniti. Pri komuniciranju človek deli z drugimi svoje lastno znanje, sposobnosti in stališča in to v obliki gestikuliranih, govornih ali pisnih sporočil« (Bošnjak-Orešnik 1991: 1).

V diplomskem delu z naslovom Neverbalna komunikacija v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva sem se osredotočila na znake neverbalne komunikacije.

Namen prvega poglavja diplomskega dela je prikazati teoretično opredelitev komunikacije, še posebej neverbalne komunikacije. Jedro diplomskega dela je teoretična predstavitev neverbalne komunikacije z upoštevanjem semiotičnega pristopa in pragmatike. Bistvo teorije sloni na delitvi, funkciji in pomenu neverbalne komunikacije ter (ne)ujemanje z verbalno komunikacijo.

V analitičnem delu diplomskega dela gre za prenos obravnavane teorije na primer razvedrilne televizijske oddaje Tistega lepega popoldneva (TLP). V tem delu diplomskega dela sem analizirala znake neverbalne komunikacije v različnih situacijah z različnimi udeleženci v komunikacijskem procesu. Na ta način sem skušala potrditi oziroma zavrniti v začetku postavljeni hipotezi:

- *Vloga neverbalnih sredstev v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva je velika.*
- *Neverbalna komunikacija se funkcijsko ujema z verbalno komunikacijo.*

Analiza neverbalne komunikacije v razvedrilni televizijski oddaji TLP je potekala na podlagi hkratne primerjave videoposnetka in dobesednega zapisa govora, kar je prikazano v tabelah.

Z diplomskim delom sem želela prikazati, kakšna je vloga neverbalnih sredstev in (ne)ujemanje neverbalne komunikacije z verbalno komunikacijo v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva. V zaključku diplomskega dela sem tako predstavila ugotovitve in spoznanja ter potrdila oziroma zavrnila v začetku zastavljeni hipotezi.

2 KOMUNIKACIJA

Ljudje med seboj komuniciramo oziroma se sporazumevamo. Izražamo menja, stališča, širimo svoje znanje in medsebojna poznanstva. Za človeka je značilno, da je socialno bitje in da je stik z drugimi ljudmi še kako potreben. Komunikacija tako ni le pogosta, ampak je tudi nujna, potrebna, razvita in različna.

»Izraz komunikacija izvira iz latinskega glagola *communicare*, ki pomeni skupno napraviti, sporočiti, deliti kaj s kom, posvetovati se, pogovoriti se o čem, priobčiti, biti v medsebojni zvezi« (Jelenc 1998: 7).

Rot (1982) je poudaril, da ni interakcije brez komunikacije. Pri vsaki komunikaciji prihaja med udeleženci do komunikacijskega odnosa, ki je lahko vzajemen ali enosmeren (glej Rot 1982: 9).

»Komunikacija je torej proces izmenjave podatkov in informacij za medsebojno sporazumevanje. Namenjena je vzpostavljanju medsebojnih stikov, pridobivanju znanja, izmenjavi stališč itn. Komunikacija je kakršnokoli verbalno ali neverbalno vedenje, ki ga zazna druga oseba« (Vrhovec 1999: 63).

Definicij komunikacije je mnogo. Vsem pa je skupno, da je komuniciranje osrednjega pomena za življenje v naši kulturi, kajti brez tega bi vsaka kultura morala izumreti. Fiske razlaga komunikacijo kot »družbeno interakcijo prek sporočil« (glej Fiske 2005: 17).

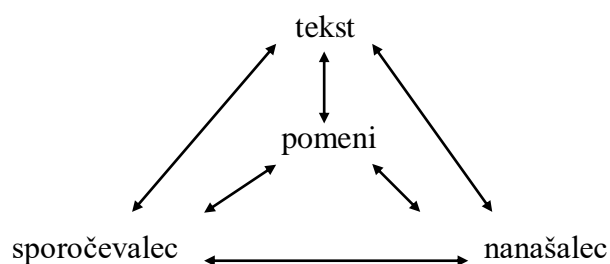
Nepravilna bi bila trditev, s katero bi zatrjevali, da komuniciramo samo ljudje. Teorije, ki zajemajo komunikacijo kot proces, ki poteka samo med ljudmi, so definirane preozko, saj med seboj, seveda na drugačen način in z drugačnimi sredstvi, komunicirajo tudi živali.

»Komunikacija je, lahko rečemo, posredna interakcija med enotami, ki se ustvarja z znaki. V še ožjem smislu lahko komunikacijo definiramo kot interakcijo, ki se vrši prek znakov« (Bošnjak-Orešnik 1991: 1).

2.1 Komunikacijska teorija

Modeli, predstavljeni v nadaljevanju, poudarjajo proces komuniciranja. Komunikacijskih modelov je veliko, nobeden od modelov pa ne more biti vseobsegajoč. V osnovi je vsem skupno, da je komuniciranje prenos sporočila od A do B. Sporočilo je prvina strukturiranega odnosa, ki jo druge prvine vključujejo v zunanjo stvarnost in sporočevalca/bralca.

Slika 2.1.1: Prvine strukturiranega odnosa

Vir: Fiske 2005: 19.

Komunikacijski proces je mogoče razumeti kot trikotno strukturo, v katerem puščice predstavljajo neprestano interakcijo. Ta struktura ni statičen, temveč dinamičen postopek (glej sliko 2.1.1).

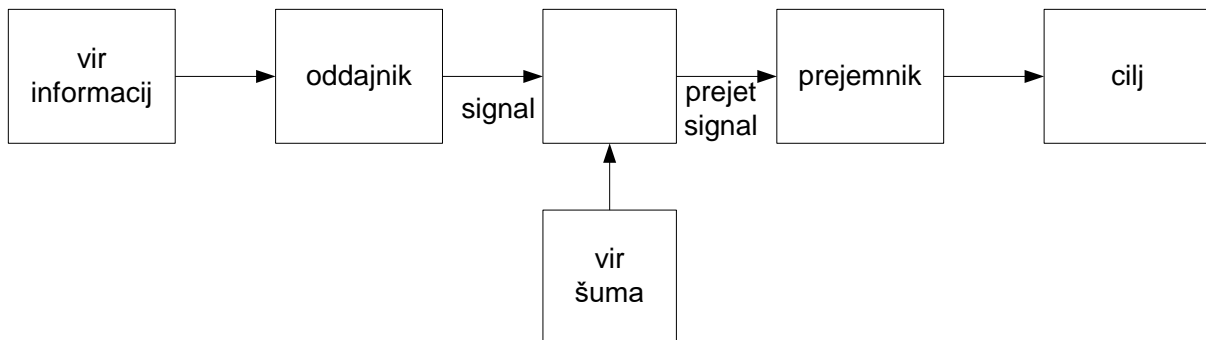
2.1.1 Shannonov in Weaverjev model

Shannonova in Weaverjeva Matematična teorija komuniciranja (1949; Weaver 1949b) velja za začetek razvoja komunikologije. Njuno delo je nastalo med drugo svetovno vojno v Bell Telephone Laboratories v ZDA (glej Fiske 2005: 21).

»Ustvarila sta teorijo, ki jima je omogočila, da sta se približala problemu, kako poslati maksimalno količino informacij po določenem kanalu in kako izmeriti zmožnost prenosa informacij za katerikoli kanal« (Fiske 2005: 21).

Njun osnovni model predstavlja komunikacijo kot preprost linearni proces. Ta model so kasneje kot izhodišče uporabili še drugi z manjšimi spremembami.

Slika 2.1.1.1: Shannonov in Weaverjev komunikacijski model

Vir: Fiske 2005: 21.

Shannon in Weaver sta svoj model razložila na primeru telefona. V predstavljenem modelu je vir razumljen kot tisti, ki sprejema odločitve katero sporočilo posredovati. To izbrano sporočilo oddajnik spremeni v signal, ki je poslan preko kanala k prejemniku. »Za telefon je kanal žica, signal je električni tok v njej, oddajnik in prejemnik pa sta telefonski slušalki« (Fiske 2005: 22).

Pri telefonskem pogovoru so usta oddajnik, signal so zvočni valovi, medtem ko je uho sodelujočega v pogovoru prejemnik (nekateri deli modela lahko delujejo hkrati).

Pri preučevanju komunikacije sta Shannon in Weaver prepoznala tri stopnje problemov:

- tehnični problemi (Kako natančno se lahko prenašajo komunikacijski simboli?);
- semantični problemi (Kako natančno preneseni simboli podajo želeni pomen?);
- problemi učinkovitosti (Kako učinkovito prejeti pomen vpliva na želeni način postopka?) (glej Fiske 2005: 22).

Eden od izrazov v modelu je tudi šum. Kot šum sta avtorja modela razumela vse, kar je »dodano signalu med njegovim oddajanjem in sprejemanjem, pa vir tega ni hotel. Lahko gre za popačenje zvoka ali hreščanje v telefonski žici, statiko v radijskem signalu ali sneženje na televizijskem zaslonu« (Fiske 2005: 23).

2.1.2 Laswellov model

Laswellov model je verbalna različica Shannonovega in Weaverjevega originalnega modela. Gre za model, ki je usmerjen na množično komuniciranje. Laswell dokazuje, da »moramo preučevati vsako stopnjo njegovega modela, da bi lahko razumeli procese množičnega komuniciranja:

Kdo

pravi kaj

po katerem kanalu

komu

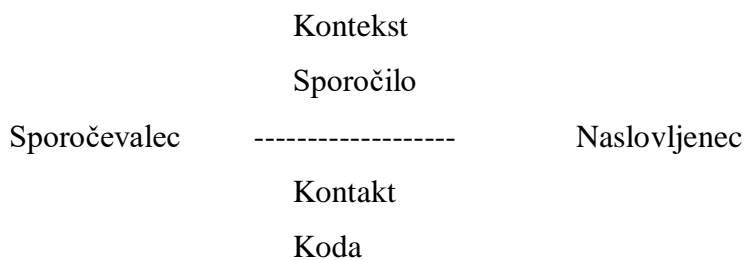
s kakšnim učinkom?» (Fiske 2005: 44).

Laswellov model je posebej poudaril vprašanje »učinka« in ne toliko pomena kot ostali. Sprememba samo enega od teh elementov, bo spremenila učinek (vsaka sprememba bi morala ustvariti primerno spremembo učinka).

2.1.3 Jakobsonov model

Kot jezikoslovca ga je v primerjavi z ostalimi snovalci modelov zanimal pomen in notranja struktura sporočila. Jakobsonov model je dvojen. V svojem modelu je navedel šest konstitutivnih dejavnikov komuniciranja, ki morajo biti prisotni, da bi bilo komuniciranje mogoče (glej sliko 2.1.3.1).

Slika 2.1.3.1: Sestavni dejavniki komuniciranja

Vir: Fiske 2005: 48.

Jakobson začne na že znani linearni osnovi. Sporočevalec pošlje sporočilo naslovljencu. Ta sporočilo prepozna in ga umesti v kontekst, saj sporočilo ni nekaj, kar bi se nanašalo samo nase. Za razliko od ostalih modelov je Jakobson v komunikacijski model vključil še kontakt (fizični kanal ali psihološke povezave med sporočevalcem in naslovljencem) in kod (skupni sistem pomenov, s katerim je sporočilo strukturirano) (glej Fiske 2005: 48).

Na podlagi dejavnikov komuniciranja, je vsakemu izmed njih določil drugačno funkcijo jezika. Jakobson trdi, da je mogoče odkriti hierarhijo funkcij v vsakem komunikacijskem dejanju.

Komunikacijske funkcije po Jakobsonu so naslednje (glej Fiske 2005: 49–50):

- emotivna funkcija

Emotivna funkcija opisuje odnos sporočila do sporočevalca. »Emotivna funkcija sporočila je komunicirati čustva, odnose, status, razred sporočevalca; vse tiste prvine, ki naredijo sporočilo izključno osebno« (Fiske 2005: 49). Ta funkcija še posebej izstopa v ljubezenski poeziji.

- konativna funkcija

Ta se nanaša na to, kako sporočilo učinkuje na naslovljenca. Poseben pomen ima ta funkcija pri ukazih ali propagandi.

- referencialna funkcija

Referencialna funkcija sporočila je najpomembnejša pri objektivnem, dejanskem komuniciranju. Gre za komuniciranje, ki skuša biti objektivno in natančno pri svojem sporočanju.

- fatična funkcija

Fatična funkcija je namenjena vzdrževanju stika med sporočevalcem in naslovljencem. Funkcija je namenjena fizičnim in psihološkim povezavam, ki morajo obstajati, da se komuniciranje odvija.

- metajezikovna funkcija

Peta funkcija je funkcija identificiranja kode, ko je uporabljena (prazna platenka vržena na tla pomeni odpadek, če pa je iz nje kaj izrezljano, lahko predstavlja umetnost).

- poetična funkcija

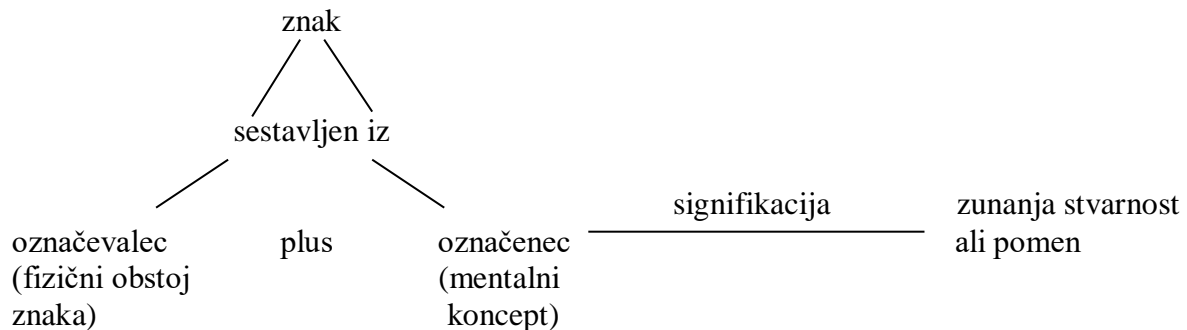
Zadnja funkcija je poetična funkcija, v kateri se odraža odnos sporočila do samega sebe.

2.2 Znaki kot sredstvo komunikacije

Z znaki kot sredstvo komunikacije se ukvarja posebna veda, veda o znakih oziroma semiotika. Za začetnika semiotike veljata jezikoslovec Ferdinand de Saussure, ki velja tudi za začetnika strukturalnega jezikoslovja oziroma strukturalizma, in ameriški logik, filozof Charles Sanders Peirce, ki velja za avtorja prve splošne novoveške teorije, prve splošne semiotike.

Švicarskega jezikoslovca de Saussura je zanimal pomen, kakršnega je našel v strukturalnem odnosu znakov, ljudi in predmetov. Kot jezikoslovec se je ukvarjal predvsem z jezikom oziroma, kako se znaki (ali v tem primeru besede) povezujejo z drugimi znaki (glej Fiske 2005: 57). Strukturalno jezikoslovje vidi v znaku zvezo označevalca (podoba znaka kot jo zaznavamo) in označenca (miselna predstava, na katero se nanaša). Ta zveza temelji na konvencijah ali kodu.

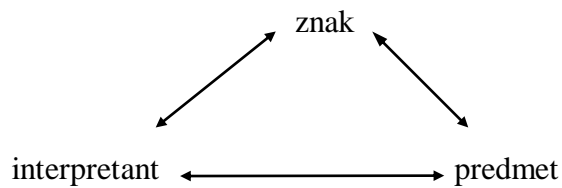
Slika 2.2.1: De Saussurovi elementi pomena

Vir: Fiske 2005: 58.

Peirce je opredelil znak kot tridelno celoto, ki je sestavljena iz reprezentirajočega znaka, ki nadomešča objekt in določi nekaj tretjega, svojega interpretanta. Omenjeno razdelitev je opisal kot »triadomanija« (glej Peirce 2004: 156).

Slika 2.2.2: Peircovi elementi pomena

Vir: Fiske 2005: 55.

Po Peirceu je znak ali reprezentamen »nekaj, kar stoji za nekoga namesto nečesa v nekem oziru ali pristojnosti. Znak se na nekoga naslavlja, to pomeni, v umu te osebe ustvarja enakovreden ali pa morda razvitejši znak. Znak, ki ga ustvari, imenujem interpretant prvega znaka. Znak stoji namesto nečesa, namreč svojega objekta. Namesto svojega objekta ne stoji v vseh pogledih, temveč z nanašanjem na določeno vrsto ideje, ki jo včasih imenujem temelj reprezentamna« (Peirce 2004: 10).

Vidimo lahko »podobnosti med de Saussurovim označevalcem in Peircovim znakom ter med de Saussurovim označencem in Peircovim interpretantom. Vendar pa de Saussura manj kakor Peirca zanima odnos teh dveh elementov s Peircovim 'predmetom' ali zunanjim pomenom. Če se de Saussure tega dotakne, to imenuje *signifikacija*, toda posveti se ji precej površno« (Fiske 2005: 57).

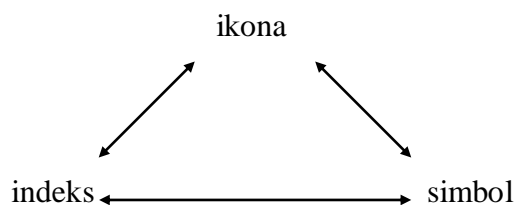
Znak kot tak torej nekaj nadomešča, stoji namesto nečesa drugega. Primer znaka so luči na semaforju, prometni znaki, razne sličice (npr. prepovedano kaditi, žensko stranišče) ... Tako na primer rdeča luč na semaforju pri pešču sproži reakcijo. Pešec ve, da pri tej luči ne sme prečkati ceste. Značilnost takšnega znaka torej je, da stoji namesto nečesa in tako nekaj nakazuje, kar posledično izzove določeno reakcijo.

Znaki so sredstva in instrumenti za komuniciranje, saj z njimi prenašamo informacije. »Znaki so dražljaji oziroma procesi, ki izzovejo reakcijo nekoga in deluje na vedenje posameznika« (Jelenc 1998: 9).

Po Peirceu je znak bodisi ikona, indeks ali simbol.¹

- *Ikona* je znak, ki poseduje značilnost, ki jo postavlja za pomenljivo, čeprav njen objekt nima dejanske eksistence (črta narejena s svinčnikom predstavlja geometrično premico).
- *Indeks* je znak, ki bi svojo naravo znaka pri priči izgubil, če bi odstranili njegov objekt, vendar pa te narave ne bi izgubil, če bi umanjkal interpretant (glina z luknjo, kot posledica strela).
- *Simbol* je znak, ki bi izgubil svojo značilnost, ki ga dela za znak, če bi umanjkal interpretant (takšno je vsako govorno dejanje) (glej Peirce 2004: 16).

Slika 2.2.3: Peircove kategorije tipov znakov

Vir: Fiske 2005:61.

Znake lahko različno klasificiramo. Tako je D. Jelenc (1998) zapisala dva tipa klasifikacij.

Prva klasifikacija deli znake na naravne in umetne ali arbitrarne.

- *Naravni znaki*: izraz na obrazu, ki se pojavi kot posledica emocionalnih stanj. Opazovalec si lahko stanje razlaga različno glede na mimiko obraza.
- *Umetni ali arbitrarni znaki*: so skupine glasov, linij in oblik, ki označujejo določene pojave (npr. znaki za količino, kemijske formule in tudi črke).

---

¹ Peirce je svojo klasifikacijo znakov navezoval na kategorialno ogrodje, ki je sestavljeno iz treh fenomenoloških kategorij (imenovane so Prvost, Drugost in Tretjost). Trojnostne so vse temeljne Peircove klasifikacije znakov.

Druga klasifikacija deli znake glede na njihovo funkcijo, in sicer na signale in simbole.

- *Signali*: izražajo notranje stanje organizma (afektivna stanja). Signali nastajajo spontano, kot nenamerna manifestacija in izraz nekega stanja (npr. smeh na obrazu).
- *Simboli*: znaki, ki jih uporabljamo za označevanje stvari, odnosov, idej, to je različnih vsebin, ki se jih zavedamo. So nosilci pomena. Najpomembnejši simboli so besede in kombinacije besed.

2.3 Vrste komunikacije

Komunikacija ljudi je zelo raznolika, zato obstaja tudi več vrst klasifikacij komunikacije. Glede na uporabo različnih kriterijev ločimo naslednje tipe komunikacij:

1. **signalna** (paralingvistična, kinezična in proksemična) in **simbolična** (arbitrarni ali ikonični znaki) komunikacija;
2. **verbalna** (besedna) in **neverbalna** (nebesedna) komunikacija;
3. **glasovna** (uporablja glasove oziroma posebne glasove za črke) in **neglasovna** komunikacija;
4. **posredna** (uporaba tehničnih sredstev, npr. telefon, telegraf) in **neposredna** (telepatska zveza, face to face; prave neposredne komunikacije pravzaprav ni) komunikacija;
5. **enosmerna** (javno predavanje, pismo na katerega ne dobimo odgovora) in **vzajemna** (dvosmerna, dialog, razprava ...) komunikacija
6. **interpersonalna** (medosebna – oddajanje znakov, na katere druga oseba reagira) in **intrapersonalna** (komunikacija s samim seboj) komunikacija;
7. **masovna komunikacija** (sporočila, ki so namenjena večjemu številu ljudi; sporočanje prek sredstev masovne komunikacije – radio, časopisi, televizija, filmi ... Glavni cilj je informiranje ljudi, zadovoljevanje njihovih potreb) (glej Rot 1982: 25–29).

2.4 Pragmatika in komunikacijska primernost

Ko se ljudje sporazumevamo, uporabljamo tako verbalno kot neverbalno komunikacijo. Neverbalne komunikacije je v primerjavi z verbalno več. Njena uporaba je večinoma nezavedna oziroma delno zavedna. Uporaba verbalne in neverbalne komunikacije hkrati pripomore k jasnejšemu podajanju želene informacije in k prepoznavanju značilnosti govorca samega ter njegovih stališč do povedanega.

Zato je še kako pomembno, da je med uporabniki jezika in jezikovnimi znamenji določena podobnost oziroma razumevanje. Predvsem je pomembno, da se znajo udeleženci pogovora v določeni situaciji pravočasno in situaciji primerno izraziti. S proučevanjem razvoja, delovanja, strukture in uporabe jezika se ukvarja lingvistika ali jezikoslovje. Del jezikovnega sistema je tudi pragmatika.

»Pragmatika predstavlja socialni vidik jezika in se ukvarja z odnosom med uporabniki jezika in jezikovnimi znamenji. Predstavlja sistem pravil za uporabo jezika. Ta uporaba vsebuje spretnosti pogovarjanja, oceno poslušalčevega nivoja razumevanja, odzivanja in izbiro jezikovnih sredstev, ki ustrezajo določeni situaciji. Pogosto se v zvezi s pragmatiko uporablja izraz »komunikacijska primernost«, kar pomeni sposobnost interpretiranja, sklepanja, primerjanja in odzivanja na jezik udeležencev pri komuniciranju« (Lerner v Jelenc 1998: 23).

Z namenom ustvarjanja uspešnega komunikacijskega stika je Paul Grice razvil teorijo konverzacijske implikature. Gre za sistem konverzacijski logike, kjer je Grice poudaril konverzacijske maksime, ki so »intuitivna načela, ki naj vodijo konverzacijsko interakcijo v skladu s splošnim kooperativnim načelom²« (Verschueren 2000: 54).

Maksime za oblikovanje racionalnega in učinkovitega komunikacijskega modela so:

- maksima količine: prispevek naj bo tako informativen, kot zahtevajo trenutni nameni izmenjave;
- maksima kvalitete: besedilo naj vsebuje resnične informacije;
- maksima relevantnosti: besedilo naj bo relevantno;
- maksima načina: besedilo naj bo jasno (glej Grice v Verschueren 2000: 54).

---

² Kooperativno načelo pravi: »Naj bo tvoj prispevek h konverzaciji tak, kakršnega na stopnji, na kateri nastopi, zahtevata sprejeti namen in smer govorne izmenjave, v kateri sodeluješ« (Grice v Verschueren 2000: 54).

Maksim ne smemo razumeti kot pravila, ampak kot pomoč pri oblikovanju, ki so splošno veljavne.

»Gricova teorija konverzacijske implikature temelji na komunikacijskem modelu, ki najvišjo normativno vrednost pripisuje zahtevam po racionalnosti in učinkovitosti« (Verschueren 2000: 59).

2.4.1 Podobnosti in razlike med verbalno in neverbalno komunikacijo

Med verbalno in neverbalno komunikacijo je mogoče podati razlike in podobnosti.³ S pomočjo uporabe obeh tipov komunikacij udeleženci v interakciji sporočajo želene informacije. Z verbalno komunikacijo se sogovornik seznanja o posredovani informaciji (pogoj je, da prepozna pomen besed), medtem ko mu neverbalna komunikacija omogoča spoznati, kakšno je afektivno stanje govorca, kakšne so njegove značilnosti in stališča do posredovanega sporočila.

Med komunikacijama veljajo še naslednje podobnosti:

- obe vrsti komunikacije sta strukturirani v celote;
- obe potekata po določenih pravilih;
- z neverbalno komunikacijo je mogoče zamenjati posamezne vrste besed (glej Jelenc 1998: 26–27).

Uporaba verbalne komunikacije loči ljudi od živali. Le-ta se je razvila kot posledica razvoja življenja ljudi v skupnosti in predvsem zaradi osebnega razvoja posameznika.

Razlike med verbalno in neverbalno komunikacijo so naslednje:

- neverbalni komunikacijski znaki niso takšne enote, ki bi s kombiniranjem po določenih pravilih omogočale nastanek novih, zahtevnejših enot (lahko pa nastopa hkrati več znakov, kar okrepi njihov učinek);
- pravila povezovanja neverbalnih znakov niso enaka slovničnim pravilom;

---

³ Podobnosti in razlike je utemeljil Rot (1982) v knjigi *Znakovi i značenja*.

- vsega ni mogoče izraziti samo z uporabo neverbalne komunikacije (to velja za zahtevnejše in bogate vsebine);
- z neverbalno komunikacijo se izražajo emocije, medosebni odnosi in osebne značilnosti udeležencev;
- na uporabo neverbalnih znakov vplivajo splošne značilnosti človeka in značilnosti okoliščin (glej Jelenc 1998: 28).

Čeprav obstajajo razlike in podobnosti med komunikacijama, pa je posredovana informacija med soudeleženci pogovora najbolje predstavljena z uporabo obeh vrst komunikacije. Verbalna komunikacija brez neverbalne bi bila dolgočasna in neosebna. Enako velja, če bi pri komuniciranju uporabljali samo neverbalno komunikacijo.

2.5 Govorjeni diskurz

»Diskurz /.../ je namenjen komunikaciji – ljudje tvorijo izreke, da bi prenašali informacije in seznanjali druge s svojimi interpretacijami pomenov in namenov« (Kranjc 1996/97: 307).

Najbolj prepoznavna oblika, v kateri komunikacija poteka, je dialoška oblika. Le-ta je oblikovana s pomočjo različnih jezikovnih znakov, kot so vzdrževanje stika (npr. očesni), pritrdjevanje in zanikanje, postavljanje vprašanj in odgovorov. Poleg tega so prisotni tudi nejezikovni znaki (npr. signali za sprejemanje in dojetanje pogovora) (glej Kranjc 1996/97: 308).

Da lahko pogovor⁴ poteka morajo biti izpolnjeni določeni pogoji. Med udeležencema mora biti najprej vzpostavljen jezikovni stik (pred tem se vzpostavi še očesni stik). Najpogosteje se dialog začne in konča s pozdravom. Takšen tip strategije sicer ne velja vedno, saj pri pogovoru preko telefona ni potreben očesni stik (je pa glede na današnjo tehnologijo tudi mogoč).

---

⁴ »Pogovor je, vsakdanji diskurz vsaj dveh oseb, ki sta enakopravni, torej nobena od njiju oziroma nobena od njih nima pravice nadzirati soudeležencev (če gre za prijatelje in za njihov zasebni govorni položaj, drugače pa v primeru konverzacije med šefom in podrejenim v formalnem položaju)« (Kranjc 1996/97: 308).

Cilj udeležencev komunikacije je postavljen že pred vzpostavitvijo kontakta med govorcii. »Vse strategije pa mora, če je njihov cilj uspešna komunikacija, vsebovati začetek, jedro in sklep« (Kranjc 1996/97: 308). Med udeleženci pogovora mora biti neka vez, saj mora vsak udeleženec za sodelovanje pokazati vsaj minimalni interes (lahko je samo prikimavanje ali odkimavanje). Znak za zaključek govora je najpogosteje padajoča intonacija z daljšim premorom.

Vsak govorec ima v dialoškem pogovoru svojo vlogo, skozi katero posreduje želene informacije ostalim udeležencem. Vloga posameznika je odvisna od interakcijske in pragmatične strategije (glej Kranjc 1996/97: 309).

Če želi govorec začeti z novo temo, mora po mnenju Keenana in B. B. Schieffelin slediti štirim korakom (Foster 1990 v Kranjc 1996/97: 309):

1. Govorec si mora zagotoviti pozornost poslušalca.
2. Govorec mora jasno artikulirati svoj izrek.
3. Govorec mora poslušalcu zagotoviti dovolj informacij, da ta lahko identificira predmet, vključen v temo pogovora.
4. Govorec mora poslušalcu zagotoviti dovolj informacij, da ta lahko rekonstruira semantične odnose med referenti v temi pogovora.

Za govorjeno interakcijo sta značilni dve načeli (glej Kranjc 1996/97: 310–311):

1. menjavanje vlog
2. sodelovanje med govorcii.

V dialogu govorca uporabljata različne členitvene signale. Ločimo »signale govorca in signale poslušalca« (Weinrich 1993 v Kranjc 1996/97: 309). Z uporabo teh signalov želita govorca obdržati oziroma pridobiti poslušalčevo zanimanje za vsebino pogovora⁵ (odvisno od vloge udeležencev). Tako npr. govorec pogosto uporablja izraze *veš*, *vidiš*, kar lahko pomeni nič drugega kot to, da je imel govorec težave pri oblikovanju nadaljnjega poteka govora. Signal poslušalca je npr. *hm*, *aha*, s katerimi ne prekinja govorca, ampak mu izraža svoje mnenje do povedanega. Takšni signali so oporni signali, s katerimi poslušalec nudi povratno informacijo (glej Weinrich 1993 v Kranjc 1996/97: 310).

---

⁵ »Za pogovor so značilni prekrivajoči se govor, ponavljanje, premori, zapolnjevalci vrzeli, napačni starti, korekture« (Kranjc 1996/97: 310).

2.5.1 Menjavanje vlog

»Vloga je vse, kar govorec reče, preden začne govoriti drugi govorec« (Kranjc 1996/97: 309). V pogovoru je udeležencu pogovora dodeljena ena od vlog.

Največji problem, ki se v pogovoru pojavlja, je usklajevanje vlog, tako da pogovor poteka nemoteno, s kratkimi premori in smiselno. Izmenjavanje vlog med govorcami poteka z različnimi jezikovnimi (ogovorni signali) in nejezikovnimi sredstvi (z roko nakaže na naslednjega govorca). Med menjavanjem vlog ne sme biti prevelikega premora oziroma molka. »Molk je strukturna prvina in označuje mesto možnosti prehoda. Če to mesto ni zapolnjeno z nobenim od jezikovnih sredstev, ki so na voljo govorniku, se pojavi molk« (Kranjc 1996/97: 311). O molku kot vrzeli govorimo, če tega ne moremo pripisati vlogi nobenega od govorcev.

Ob pogovoru lahko pride do prekrivanja v govoru, kar se imenuje simultani govor. To je pojav, ko govori več govorcev hkrati. Fox je ločil dva tipa simultane govora, in sicer tekmovalno in netekmovalno prekrivanje (glej Fox 1993 v Kranjc 1996/1997). Netekmovalno prekrivanje je, kadar govorec že zaključuje svoj govor, naslednji govorec pa prevzame vlogo govorca, preden mu je ta vloga predana in preden vidi možnost prehoda.

Primer tekmovalnega govora lahko najdemo v različnih pogovornih oddajah. Še najpogosteje se pojavlja pri političnih temah, kjer se soočajo najrazličnejša mnenja in stališča udeležencev pogovora. V tem primeru gre za grob poseg v pravila sistema menjavanja vlog.

Menjavanje vlog je sestavljeno iz treh osnovnih strategij:

- pridobivanje vloge;
- vzdrževanje vloge;
- odstopanje vloge (glej Kranjc 1996/97:312).

Na prvi pogled se zdi strategija povsem preprosta in jasna, vendar pa lahko prihaja do sprememb, predvsem na račun molka in tekmovalnega govora.

V dialoškem pogovoru med udeležencema prihaja do različnih izmenjav, zato poznamo preproste in zapletene izmenjave. Najpreprostejša je sestavljena iz dveh vlog (uvajanje in izmenjava).

»Tipična vzorca pri obvestilnem tipu sta verižni in razvijajoči« (Kranjc 1996/97: 313). Bistvena razlika med njima je, da imamo pri prvem tipu trditve katerim sledi odgovor, pri drugem tipu pa so prepletajo trditve in potrdila. Pri drugem tipu govorec razvija eno trditev, sogovorec pa jo s potrditvami prekinja. V grafičnem prikazu je razvidno, da nihče od udeležencev nima podrejene vloge in da si vlogi govorec in poslušalec izmenjujeta (glej Kranjc 1996/97: 313).

Grafični prikaz obeh tipov je takšen:

- verižni vzorec: A: T1
                              B: O1
                              A:T2
                              B: O2

- razvijajoči vzorec: A: T1
                              B: P
                              A: T1
                              B: P
                              A: T1

(T = trditev, O = odgovor, P = potrdilo).

V pogovoru lahko pride tudi do tega, da ima eden izmed udeležencev (ali poslušalec ali govorec) podrejeno vlogo. V tem primeru poznamo naslednje štiri vzorce izmenjav, in sicer verižni, oklepajoči, mešani in eliptični mešani. Grafični prikaz teh vzorcev izmenjav je takšen (glej Kranjc 1996/97: 313–314):

- verižni vzorec: A: V1
                              B: O1
                              A: V2
                              B: O2

- oklepajoči vzorec: A: V1
B: V2
A: O2
B: O1
- mešani vzorec: A: V1
B: O1 + V2
A: O2
- eliptični mešani vzorec: A: V1
B: (O1) V2
A: O2

(V = vprašanje, O = odgovor).

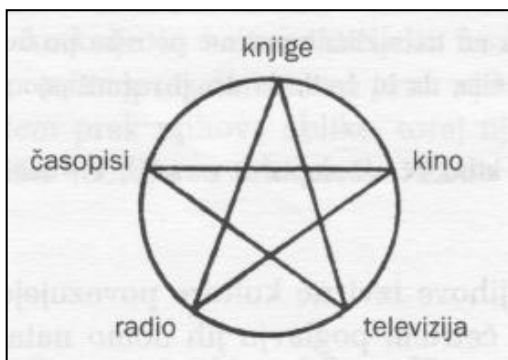
3 MEDIJI IN KOMUNIKACIJA

Za vse medije, še posebej novodobne, velja da imajo močan vpliv na posameznika in na razvoj družbe. Prisotni so povsod in so del naše kulture. Na nas lahko vplivajo kratkoročno in dolgoročno.

»Medij je v osnovi tehnično ali fizično sredstvo preoblikovanja sporočila v signal, ki ga je mogoče prenašati po kanalu. Moj glas je medij; tehnologija oddajanja je tisto, kar sestavlja radijski in televizijski medij« (Fiske 2005: 32).

Ločimo pet množičnih medijev, in sicer so to časopisi, knjige, radio, televizija in kino. Velja, da so ljudje ponavadi uporabili časopis, radio in televizijo, da bi se na ta način povezali z družbo, medtem ko sta film in knjiga pomenila začasen pobeg iz realnosti. Katz, Gurevitch in Hass (1973) so raziskovali potrebe, ki so jih ljudje čutili, in njihove razloge za izbor določenega medija, ki naj bi zadovoljil njihove potrebe. Odgovori anketiranih so raziskovalcem omogočili, da so medije razvrstili v krožni odnos (glej sliko 3.1) (glej Fiske 2005: 33).

Slika 3.1: Odnosi med mediji

Vir: Fiske 2005: 33.

Anketirani so menili, da je vsak medij najbolj podoben svojima sosedoma oziroma, če enega medija ni na voljo, bosta medija na levi ali desni strani najboljše opravila svoje naloge (glej Fiske 2005: 33).

Medije lahko razdelimo na tri glavne kategorije:

- Predstavitveni medij: glas, obraz, telo. Ti uporabljajo 'naravne' jezike izgovorjenih besed, izrazov, kretenj. Zahtevajo navzočnost sporočevalca in ustvarjajo komunikacijska dejanja.
- Reprezentacijski medij: knjige, slike, fotografije, pisanja, arhitektura, notranji dizajn, vrtnarjenje itn. Gre za številne medije (ti so predstavljajoči in kreativni), ki uporabljajo kulturne in estetske konvencije. Ti mediji ustvarjajo komunikacijska dela.
- Mehanični medij: telefoni, radio, televizija. So prenašalci prve in druge kategorije. Gre za medije tretje kategorije, ki uporabljajo kanale ustvarjene s tehniko in so tako podvrženi večjim tehnološkim omejitvam (nanje najbolj vpliva šum) (glej Fiske 2005: 32).

3.1 Televizija – množični medij

Televizija je množični medij, katerega danes uporabljamo skoraj vsi. Je medij, ki nas obvešča, posreduje najrazličnejše želene informacije, nas izobražuje, zabava itn. Z razvojem televizije so se na novo oblikovali odnosi med domačo in javno sfero.

»TV je ena najpomembnejših družbenih in kulturnih praks celih generacij. Je predvsem domači medij, saj se »uporaba« televizije dogaja pretežno znotraj družine« (Luthar 1992: 101).

Danes si življenje brez televizije težko predstavljamo, saj je eden najpomembnejših medijev in verodostojen vir novic. Televizija je medij, kjer sta hkrati uporabljeni verbalna (glasovi, šumi, glasba ...) in neverbalna komunikacija (gibljive slike). Gre za simultano predvajanje oziroma prenašanje zvoka in slike.

Za televizijo je značilno, da terja »spremljavo in podporo« vseh čutil (glej Perovič in Šipek 1998: 16). S tem zaposluje vsa čutila, spreminja naše čutno ravnovesje ter vpliva na naše vedenje.

Televizija je množični medij z množico informacij, s katerimi nam nudi širok spekter podatkov o različnih dogajanjih, ljudeh, kulturi itn. »Torej odpira svet v (za)vest posameznika in s tem sočasno istega posameznika umešča v sestavni del sveta in te družbe« (Perovič in Šipek 1998: 16).

Televizija je posebna vrsta komunikacije. Gre za komunikacijski odnos med oddajnikom in sprejemnikom. Zanj so značilne še nekatere lastnosti, na katere je potrebno še posebej opozoriti:

- Televizija je difuzna komunikacija: sporočilo, ki prihaja iz središča, je namenjeno množici (televizijskim gledalcem). Gledalci glede na sporočilo reagirajo z značilnim odzivom.
- Vpliv in moč televizije je premosorazmerna odzivu gledalcev.
- Televizijsko (s)poročilo mora upoštevati nujni minimum »skupne valovne dolžine« oziroma interesnega skupnega imenovalca. Sporočilo ima to možnost, da še tako heterogene posameznike ali skupine poveže v odziven avditorij (glej Perovič in Šipek 1998: 17).

3.2 Govorno dejanje

Komunikacija na televiziji je jezikovna in nejezikovna, kar se še posebej kaže pri hkratnem predvajanju zvočne in slikovne kulise. Govor je le ena od oblik v okviru komunikacije. Vsako govorno dejanje izraža namero, hoteno delovanje. Govorna dejanja so konvencionalna (dogovorjena) in se jih člani posamezne jezikovne skupnosti naučijo v procesu socializacije (glej Hudej 1994: 88).

Searle loči pet tipov govornih dejanj:

1. govorno dejanje **pozivanja** – govorec skuša prepričati naslovnika, da bi opravil določeno dejanje;
2. govorno dejanje **svetovanja** – govorec skuša zagotoviti naslovniku, da je določeno dejanje povsem v interesu nagovorjenega;
3. govorno dejanje **obljubljanja** – pomeni govorčevo dolžnost, da bo izpolnil obljubo;
4. govorno dejanje **zatrjevanja** – pomeni zagotovilo govorca, da povedano predstavlja dejanski položaj;
5. govorno dejanje **spraševanja** – poskus govorca, da bi od naslovnika dobil določeno informacijo (glej Searle v Hudej 1994: 89).

Govorno dejanje ima po Searlu tri komponente:

1. lokucijo (dejanje govorjenja);
2. ilokucijo (govorčevo hotenje, vloga, namera);
3. perlokucijo (to je učinek na delovanje, mišljenje, čustva naslovnika) (perlokucija po Austinu ni konvencionalna, saj ne moremo predvideti, kakšni bodo učinki povedanega v posamezni situaciji) (glej Searle v Hudej 1994: 89).

V oddaji Tistega lepega popoldneva se velikokrat pri dialogu pojavlja zveza vprašanje trditve oziroma razvijanje trditve.

»Trditev je tip ilokucijskega dejanja, ki sledi nekaterim specifičnim semantičnim in pragmatičnim pravilom. Ta so:

1. bistveno pravilo: postavljenec trditve se zaveže, da je izražena propozicija resnična;
2. pripravljalna pravila: govorec mora biti sposoben priskrbeti dokaze ali razloge za resničnost izražene propozicije;
3. govorniku in poslušalcu v kontekstu izjave ne sme biti očitno, da je izražena propozicija resnična;
4. pravilo iskrenosti: govorec se zaveže, da verjame v resničnost izražene propozicije« (Searle 1995: 146).

Vsa izrečena govorna dejanja v posameznem jezikovnem svetu pripadajo eni od naslednjih tipov ilokucij⁶, ki jih je opredelil Searle:

1. asertivi: trditve, ki izražajo verjetje, govornik zavezuje k resničnosti tega kar trdi (npr. ugotovitev, trditev, napoved, razlaga, diagnoza ...);
2. direktivi: izražajo željo, veljajo za poskus, da govorec poslušalca pripravi do tega, da nekaj stori (npr. odredba, ukaz, prošnja, molitev, ponudba ...);
3. komisivi: izražajo intenco, veljajo za govornikovo zavezo, da bo storil določeno dejanje (npr. obljuba, grožnja, stava, pogodba, dogovor ...);

---

⁶ »Ilokucija je namera, ki jo govorec skuša uresničiti z izrekanjem besedila, to je funkcija (vloga), ki je besedilu podrejena z izrekanjem« (Hudej 1994: 89).

4. ekspresivi: izražajo razna duševna stanja (npr. zahvala, čestitka, opravičilo, pritožba, pozdrav ...);
5. deklarativi: njihovo bistvo je, da povzročajo spremembe v (institucionalni) stvarnosti (npr. imenovanje, vojna napoved, osmrtnica, odpoved ...) (glej Verschueren 2000: 44 in Hudej 1994: 89–90).

3.2.1 Komunikacija na televiziji – fikcijski diskurz

Pri televizijski komunikaciji gre za odnos med izjaviteljem (voditeljem) in interpretom (gledalcem).

Searle se je v članku z naslovom Logični status fikcijskega diskurza ukvarjal z razliko med fikcijskim in figurativnim govorom oziroma je opravil raziskavo med fikcijskimi in resnimi izjavami. Ob primerjavi dveh odlomkov, enega iz časopisa in drugega iz literature, pride do spoznanja, da se lahko besede v obeh delih pojavljajo v dobesedni rabi, vendar da odlomek iz literature ni zavezan resničnosti in ni zavezan k temu, da bi moral priskrbeti dokaz za resničnost izjavljenega. Trditve nekaterih avtorjev so, da vsak drugi pisec ne opravlja ilokucijskega dejanja trditve, ampak ilokucijsko dejanje pripovedovanja romana. Po tej trditvi bi morali ločiti dva tipa ilokucijskih trditve. Searle spozna, da lahko fikcijski teksti posredujejo resna (nefikcijska) govorna dejanja (glej Searle 1995: 143–155).

Pri televizijskem komuniciranju so lahko interpretove izjav fikcijske (v sebi lahko vseeno nosijo sporočilo), vendar posredujejo resna (nefikcijska) govorna dejanja, lahko pa gre za resnične izjave. »Konec koncev gre za čudno, nenavadno in presenetljivo značilnost človeškega jezika, da sploh dovoli možnost fikcije« (Searle 1995: 149).

V komunikacijskem procesu gre za poseben odnos med voditeljem televizijske oddaje in naslovníkom (gledalci), v katerem se voditelj pretvarja, »kako opravlja kompleksno dejanje oziroma dejanje višjega reda tako, da v resnici opravlja dejanje nižjega reda oziroma manj kompleksno dejanje, ki je konstitutivni del dejanja višjega reda oziroma bolj kompleksnega dejanja« (Searle 1995: 149). Primer takšnega dejanja, da avtor dejansko zamahne s pestjo, ob tem pa se pretvarja, da je nekoga udaril. Zamah je resničen, le udarec je neresničen.

Pri televizijskem komuniciranju lahko pri voditelju opazujemo komuniciranje s fikcijskim naslovnikom. Tako voditelj izreka trditve namišljenemu naslovniku ter včasih opravi kakšno dejanje, ki vsebuje resnične in neresnične elemente. »Po Austinovi terminologiji: avtor se pretvarja, da opravlja ilokucijsko dejanje, tako da opravlja fonetično in fatično dejanje« (Searle 1995: 151).

3.2.2 Sestavine komunikacijskega konteksta

»Jezikovna raba je resnično vedno postavljena v kompleksno ozadje, s katerim je povezana na različne načine« (Verschueren 2000: 116). Kontekstualni korelati prilagodljivosti so: izjavitelj, interpret, kanal, ter fizični, socialni in mentalni svet.

V središče skice kontekstualnih korelatov prilagodljivosti sta postavljena izjavitelj (IZ) in interpret (IN), saj brez njiju in brez delovanja njunih razumov jezikovne rabe sploh ne bi bilo. »V večini neposredne interakcije se dogaja, da se vlogi IZa in INa stalno premikata od enega do drugega resničnega človeka« (Verschueren 2000: 117).

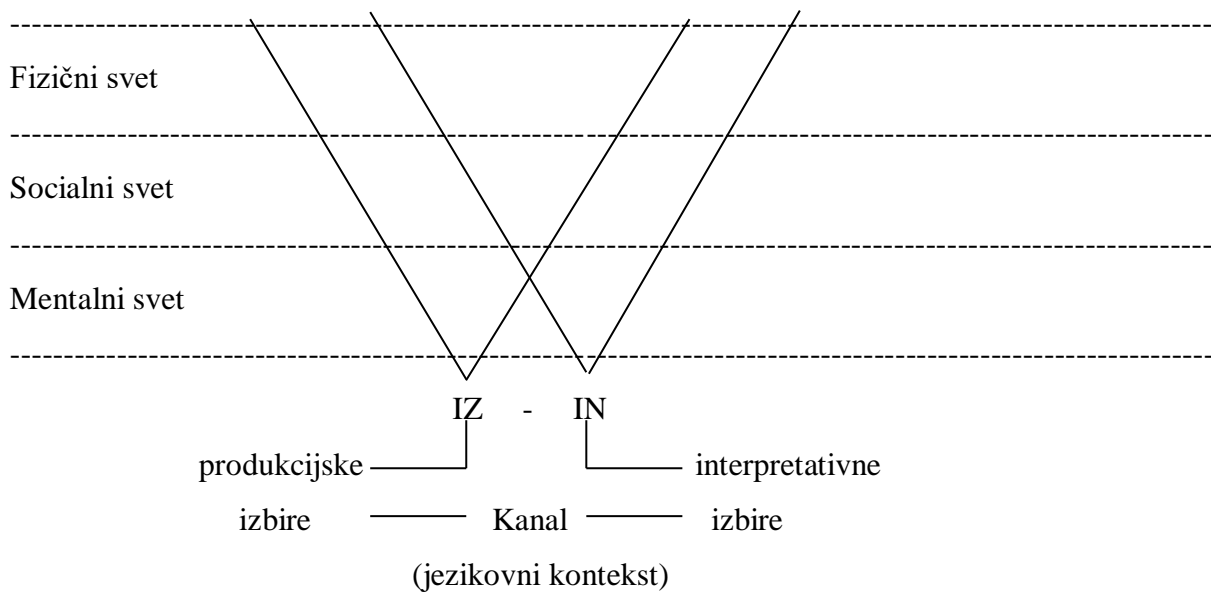
Svetova IZa in INa nista stroga ločena, kar nakazujeta še dve možnosti razmerij med njima. Ena od teh je, da izjavitelj prevzame vlogo interpreta svoje lastne izjave, druga pa je, da sta izjavitelj in interpret ena in ista oseba. »Pri nekaterih tipih govornih dogodkov obstajajo tudi stopnje, na katerih interpreta ni, razen tistega, ki ga v mislih ustvari izjavitelj« (Verschueren 2000: 117).

Prav zadnji tip govornega dogodka je značilen za televizijske oddaje, kjer imamo izjavitelja in interpreta, ki ni neposredno prisoten. Govorimo o interpretu (gledalcu), ki si ga izjavitelj (voditelj) ustvaril v mislih in s katerim komunicira preko kamere (fikcijski diskurz).

Ostali kontekstualni vidiki fizičnega, socialnega in mentalnega sveta med seboj niso strogo ločeni, kar kažejo prekinjene črte. Le-ti postanejo dejavni v jezikovni rabi, ko jih aktivirajo uporabniki jezika. Črte, ki se stikajo v IZu in INu, tvorijo črte pogleda. Gre za grafično predstavitev dejstva, da IZ in IN bivata v različnih svetovih (razen, če gre za eno in isto osebo), ki pa se lahko tudi deloma prekrivajo.

»Seveda se ta dva svetova tudi prekrivata, vendar so celo elementi skupnega ozadja na prekrivajočih se področjih lahko videti drugačni, ker se zorni kot vedno vsaj malo spremeni«(Verschueren 2000: 118).

Slika 3.2.2.1: Kontekstualni korelati prilagodljivosti

Vir: Verschueren 2000: 116.

Slika 3.2.2.1 nam kaže, da izjavitelj dela produkcijske izbire, interpret pa interpretativne izbire. Kontekstualni element je tudi komunikacijski kanal, ki je sam po sebi proizvod jezikovnih izbir (glej Verschueren 2000: 118).

4 NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Neverbalno komuniciranje med ljudmi je veliko starejše kot verbalno. Za ljudi je značilna uporaba verbalne komunikacije, ki jo dopolnjuje neverbalna komunikacija. Slednja lahko verbalno komunikacijo dopolnjuje ali pa celo spremeni smisel povedanega.

Neverbalna komunikacija je lahko poseben in samostojen način komuniciranja, ki izraža to kar ne povemo dobesedno z besedami.

Z neverbalnimi znaki lahko izražamo naslednje:

- pojave, ki bi jih težko izrazili z besedami (npr. osebnostne lastnosti, mnoge oblike predmetov, ki jih govorec pokaže z rokami itn.);
- neverbalna komunikacija deluje bolj neposredno in izziva neposredne reakcije (npr. facialna ekspresija);
- neverbalni znaki so manj kontrolirani, pogosto nekontrolirani, in nam lahko povedo kaj več o osebi, ki te znake uporablja;
- predstavljajo dopolnilo verbalne komunikacije (npr. kimanje z glavo, ne da bi s tem posegali v govor govornika);
- so dopolnilo verbalne komunikacije (glasnost govora, tempo govora, stik s sogovornikom itn.) (glej Rot 1982: 123).

Verbalno komunikacijo dopolnjujemo tudi z gibanjem našega telesa. Strokovnjaki govorico telesa delijo na:

- 1) položaj in gibanje ljudi v prostoru – proksemiko;
- 2) telesno držo in hojo;
- 3) kretnje rok, nog in glave – gestiko;
- 4) izraza obraza in oči – mimiko (Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 27).

Pomembnost neverbalne komunikacije in šest osnovnih funkcij je opredelil Rot (1982).

Šest osnovni funkcij je:

- 1) izražanje emocij;
- 2) ocenjevanje medosebnih stališč;
- 3) prikaz osebnostnih lastnosti;

- 4) spremljanje, potrjevanje in dopolnjevanje verbalne komunikacije;
- 5) zamenjava z verbalno komunikacijo;
- 6) konvencionalno izražanje raznih vrst socialne aktivnosti (glej Rot 1982: 125).

4.1 Delitev neverbalnih komunikacijskih znakov glede na zavednost

Neverbalno komunikacijo lahko delimo na več načinov. Ena izmed delitev je delitev neverbalne komunikacije glede na zavednost. Nebesedna komunikacija je glede na zavednost lahko:

- *nezavedna* (fiziološka) reakcija, ki nima namena sporočiti, pa to funkcijo kljub temu opravlja (primer: če se človek boji kače, bo ob srečanju z njo ustrezno reagiral s strahom na obrazu);
- *delno nezavedna in delno zavestna* akcija (npr. ob verbalnem sporočanju uporabljamo nekaj neverbalnih znakov zavedno, nekaj pa čisto nezavedno).

Le redko pa je naša neverbalna komunikacija povsem zavestno vodena akcija ali sporočilo. Takšen način sporočanja je značilen za pantomimike (glej Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 27–28).

4.2 Vrste neverbalnih komunikacijskih znakov

Neverbalne komunikacijske znake po Rotu (1982) delimo na dve večji skupini:

- paralingvistični neverbalni komunikacijski znaki;
- ekstralingvistični neverbalni komunikacijski znaki.

4.2.1 Paralingvistični neverbalni komunikacijski znaki

V veliki meri so značilnosti paralingvističnih znakov podobne značilnostim, ki so podane pod naslovom funkcije neverbalne komunikacije. Paralingvistični znaki manifestirajo čustva, katerih nismo želeli izraziti. Pokažejo nam demografske značilnosti kot so spol, vzgoja, regionalna in racionalna pripadnost, opravljanje določenega poklica. Brez souporabe paralingvističnih znakov bi bilo verbalno komuniciranje dolgočasno, saj nam pokažejo mnoge značilnosti o govorniku, o medsebojnih odnosih s sogovornikom.

Skupina paralingvističnih neverbalnih komunikacijskih znakov je naprej razdeljena še na dve manjši skupini: paralingvistični znaki v ožjem smislu in prozodijski paralingvistični znaki.

4.2.1.1 Paralingvistični znaki v ožjem smislu

Nanašajo se na vse zvoke, šume in glasove, ki se pojavljajo v govoru, vendar niso vezani na besede govora in njihovo vsebino ter ne vplivajo na smisel povedanega. So pokazatelj o razpoloženju govornika, o njegovih stališčih do sogovornika ali pa o posameznih značilnostih govornika.

»V to skupino bi spadali naslednji elementi vokalizacije:

- a) smeh, jecljanje, zehanje ...;
- b) glasnost, višina, in trajanje izgovarjanja – torej značilnosti glasov;
- c) razni vzkliki, s katerimi se manifestirajo razpoloženja in določena psihična stanja (»oh«, »ah«, »hm«);
- d) osebne značilnosti v artikuliranju glasov in v akcentu – tako lahko določimo govornikovo regionalno in nacionalno pripadnost« (Bošnjak–Orešnik 1991: 26).

4.2.1.2 Prozodijski paralingvistični znaki

Prozodijski paralingvistični znaki so vedno prisotni v govoru in so sestavni del govornega jezika ter element slovnične strukture jezika. V skupino spadajo predvsem značilnosti izgovorjave, ki se vežejo na vsebino stavka in vplivajo na njegov smisel: ritem, intonacija, naglaševanje in pavze (glej Bošnjak–Orešnik 1991: 26).

4.2.2 Ekstralingvistični neverbalni komunikacijski znaki

Ekstralingvistični neverbalni komunikacijski znaki »so komunikacijska sredstva, ki niso sestavljena iz elementov in katerih ne sestavljajo niti šumi niti ne izgovarjanje glasov in besed v stavku« (Bošnjak–Orešnik 1991: 28).

Tako kot paralingvistični znaki se tudi ekstralingvistični komunikacijski znaki po Rotu (1982) delijo na dve večji skupini. Ti dve skupini sta:

- 1) kinezični in
- 2) proksemični.

Poznamo še posebne vrste ekstralingvističnih znakov, ki pa bi jih težko uvrstili v katero od prejšnjih dveh skupin. Te lahko imenujemo s sebi lastnimi skupinami:

- 3) različne oblike telesnega dotika;
- 4) zunanji izgled;
- 5) ekspresija oziroma način ali stil obnašanja;
- 6) vonj (glej Bošnjak–Orešnik 1991: 28).

4.2.2.1 Kinezični znaki

Samo imenovanje »kinezični« izvira iz grške besede kinesis, ki pomeni gibanje. Tako je njihov bistveni sestavni del gibanje oziroma premikanje.

Glavne skupine kinezičnih znakov so naslednje:

- a) mimika obraza ali facialna ekspresija, sem vključujemo tudi usmerjanje pogleda;
- b) gibi posameznih delov telesa – glave, rok, nog, trupa;
- c) drža telesa ali drža posameznih delov telesa;
- d) sistemi več različnih namenskih telesnih gibov, ki se imenujejo geste oziroma rituali (glej Bošnjak–Orešnik 1991: 29).

a) Mimika obraza – facialna ekspresija

Pri mimiki gre za izražanje čustev, misli in občutkov. Ko se z nekom pogovarjamo, ga ponavadi gledamo v obraz, saj je v centru našega vidnega polja. Hkrati je obraz pri komuniciranju najekspresivnejši del telesa. Na podlagi obraza razpoznavamo psihično stanje govornika/sogovornika in njegovo reagiranje na posamezne informacije. Obraz je tudi pokazatelj medosebnih stališč.

»Na osnovi mimike obraza lahko na osnovi trajnih obraznih potez oziroma fiziognomije ocenjujemo tudi osebnostne lastnosti (npr. radosten človek kaže določeno podobo takšnega obraza)« (Bošnjak–Orešnik 1991: 30). Facialna ekspresija ima ključno vlogo pri ohranjanju komunikacije. Brez nje se prekinja socialni kontakt in s tem tudi komunikacija.

V okviru facialne ekspresije lahko posebej govorimo o usmerjanju pogleda v druge. Gre predvsem za usmerjanje pogleda v času komunikacije. Najpogosteje se pogled usmerja v oči ali v obraz sogovornika (Japonci gledajo sogovornika v predel blizu obraza, v rame) (glej Bošnjak–Orešnik 1991: 31).

»V strokovni literaturi zasledimo več vrst usmerjanja pogleda:

- pogledovanje, ki je zelo kratkotrajno;
- zrenje, ki je kontinuirano in dlje traja;
- vzajemno gledanje iz oči v oči, ki je lahko daljše ali krajše« (Bošnjak–Orešnik 1991: 31).

Glede na usmerjanje našega pogleda govorimo o treh osnovnih namenih usmerjanja pogleda:

- pridobivanje informacij o udeležencih v interakciji;
- sinhronizacija komuniciranja, kjer vidimo, ali se slušatelj strinja z nami ali ne, in tako naš govor uskladimo s to reakcijo;
- usmerjanje ali neusmerjanje pogleda pri osebi, s katero smo v komunikaciji, hkrati predstavlja komunikacijski znak in izvor informacij (glej Bošnjak–Orešnik 1991, 31).

Na splošno velja, da je treba sogovorniku gledati v oči. V usmerjenju pogleda se lahko pokaže tudi naklonjenost med sogovornikoma. Zrenje v oči pa ni nujno vedno mišljeno kot pozitivno, saj lahko predstavlja tudi neke vrste grožnjo. Značilno pri usmerjanju pogleda pa je tudi to, da tisti ki ponavadi manj gledajo v oči, dobijo oznako nervoznih, negotovih, lahko pa gre zgolj za sramežljivost.

Znano je, da prijetna sporočila pri sogovorniku širijo zenice, neprijetna pa jih ožijo. Desmond Morris je s proučevanjem mimike obraza ugotovil, da človek samo z obrvmi pošiljamo kar 102 različna signala. Še bolj pa so izražene oči in usta. Natančneje sta mimiko obraza v tabeli prikazala Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič (2000). Tabelarni prikazi v nadaljevanju prikazujejo pomen določenih znakov oči, ust in obrvi.

Tabela 4.2.2.1.1: Mimika obraza – usta

ZNAK	POMEN
<i>Poudarjeno zaprta</i>	Redkobesednost, odklanjanje stika, odločnost
<i>Močno stisnjena</i>	Strah pred stikom, občutljivost, odpor, jeza
<i>Odprta</i>	Začudenje, presenečenje, strah
<i>Odprta ves čas</i>	Pomanjkanje kontrole nad samim seboj
<i>Zaprta, ustna koticica malo dvignjena</i>	Samovšečnost, plehkost, sladkobnost
<i>Ustna koticica obrnjena navzdol</i>	Energična obramba
<i>En ustni kot dvignjen</i>	Ošabnost
<i>Spodnja ustnica med zobmi</i>	Sramežljivost, zadrega

Vir: Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 39.

Usta so tista, s katerimi posredujemo pomembna sporočila. Z njimi izražamo svoja čustva: veselje, jezo, žalost, začudenje ... Z usti (pa tudi očmi) se smejimo.

Tabela 4.2.2.1.2: Mimika obraza – oči

ZNAK	POMEN
<i>Pogled naravnost</i>	Odprtost, čista vest, pošteni nameni, zaupanje
<i>Poševen pogled</i>	Potuhnjenost, zadržanost, neiskrenost, nevoščljivost, zavist
<i>Mežikanje, utripanje z očmi</i>	Zadrega, negotovost, slaba vest, lahko živčna motnja
<i>Na pol priprte oči</i>	Jeza, prizadetost, bolečina, obramba
<i>Zožene oči</i>	Zbranost, odločnost, nezaupljivost
<i>Sijoč pogled</i>	Radost, sreča, veselje, ponos
<i>Razširjene, velike oči</i>	Zanimanje, osuplost, strah
<i>Top, prazen pogled</i>	Utrujenost, raztresenost, nezainteresiranost
<i>Pogled mimo sogovornika</i>	Negotovost, zamišljenost, ošabnost, kaznovanje sogovornika
<i>Pogled navzdol</i>	Ponižnost, predaja
<i>Pogled navzgor</i>	Brskanje po spominu, zgražanje
<i>Umikanje pogleda</i>	Laž, neiskrenost, slaba vest, občutek krivde

Vir: Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 39.

Za oči je značilno predvsem usmerjanje pogleda, vzdrževanje stika z očmi, izražanje čustev ob sprejetih oziroma posredovanih informacijah. Na podlagi oči lahko veliko izvemo o osebnostnih lastnostih posameznika. Obrvi pa so nekakšno dopolnilno orodje, s katerimi podkrepimo izrečena sporočila.

Tabela 4.2.2.1.3: Mimika obraza – obrvi

ZNAK	POMEN
<i>Privzdignjene</i>	Presenečenje, začudenje, nejevernost
<i>Spuščene in namrščene</i>	Jeza, zgražanje, gnus
<i>Pogosto privzdigovanje</i>	Posmeh, šaljev odnos, humor

Vir: Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 40.

b) Gibi telesa in telesna drža

Tudi telesna drža je pomemben del neverbalne komunikacije oziroma veliko pripomore k verbalni komunikaciji. Med gibe telesa uvrščamo gibe rok, glave in telesno držo. Med najpomembnejše gibe telesa spadajo gibi rok. Pokažejo nam lahko emocionalna stanja, interpersonalna stališča in osebne lastnosti posameznika. Kot sta zapisala Mihaljčič in L. Šantl–Mihaljčič (2000), je telesna drža hkrati pokazatelj socialnega položaja (oseba z višjim socialnim položajem ima bolj vzravnano držo).

- *Roke*: Po pomembnosti neverbalne komunikacije lahko gibe rok uvrstimo takoj za facialno mimiko. Gibi rok pomembno dopolnjujejo verbalno komunikacijo, zapolnjujejo izpuščene besede ter jih podpirajo. Tudi iz kretenj rok lahko ugotovimo emocionalna stanja govornika/sogovornika, osebne lastnosti ... Že iz samih gibov rok, brez uporabe besed, lahko takoj sklepamo kakšen namen ima uporabnik teh znakov. Na primer: če govorec maha z roko proti nam pomeni, da nas vami k sebi.

Tabela 4.2.2.1.4: Kretnje rok in njihov pomen

KRETNJA	POMEN
<i>Razprte dlani pri sogovorniku</i>	Odkritost, poštenost
<i>Dlani za hrbtom</i>	Laganje, prikrivanje
<i>Dlan, obrnjena navzgor</i>	Podrejenost
<i>Dlan, obrnjena navzdol</i>	Avtoritarnost
<i>Roke in dlani na mizi</i>	Pripravljenost
<i>Iztegnjen palec</i>	Ukaz, grožnja
<i>Stisnjena pest</i>	Napadalnost
<i>Naprej obrnjene dlani</i>	Odpor, obramba
<i>Dlani pokonci in vzporedno</i>	Distanciranje
<i>Drgnjenje dlani ob dlan</i>	Veselo pričakovanje
<i>Počasno drgnjenje dlani</i>	Premetenost, potuhnjenost
<i>Sklenjene roke</i>	Samozavest
<i>Trdno sklenjene roke</i>	Frustracija, sovražnost
<i>Roke v bližini obraza</i>	Prevara, laž, dvom, negotovost

Vir: Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 35.

- *Glava:* Z glavo lahko veliko povemo med verbalno komunikacijo. Z odkimavanjem lahko izražamo nestrinjanje, s prikimavanjem strinjanje, vzdignjena glava je pogosta pri osebah višjega družbenega statusa ... Gibanje glave je dosti bolj omejeno kot mimika obraza.
- *Telesna drža:* Najprej moramo ločiti tri osnovne položaje: stanje, sedenje in ležanje. S telesno držo izražamo predvsem stališča do soudeleženca v komunikaciji. Lahko se izražajo emocije, razpoloženja in nekatere osebnostne značilnosti. Lahko bi govorili tudi o posameznih držah, ki so predvidene za določene situacije, npr. za pogrebe, na predavanjih ...

4.2.2.2 Proksemični znaki

Vsako živo bitje je postavljeno v prostor. Le-tega potem sam omejuje in si s tem kroji, kdo in do katere meje mu sme pristopiti. Tako si ljudje postavljamo ograje, večje skupnosti kot je država, pa imajo določene meje države.

Zato pod okriljem proksemičnih znakov Rot (1982) govori o dveh področjih obravnavanja:

- a) fizična bližina oziroma fizična distanca med osebami v komunikaciji;
- b) usmerjenost telesa oziroma prostorska razvrstitev.

a) Fizična bližina

Človek je postavljen v veliko različnih prostor z različnimi ljudmi. Govorimo o osebnem prostoru. Ta prostor je razdeljen na štiri pasove oziroma področja :

- *Intimno področje:*

To je pas, v katerem gre za zelo majhno razdaljo med sogovornikoma, in sicer do 0,4 metra. Ta prostor je med vsemi razmejitvami najpomembnejši prostor, saj vanj spuščamo sebi najbližje in najdražje. To so otroci, ljubzenski partner, bližnji sorodniki. V primeru, da se nam na to bližino približa nekdo drug, nam je neprijetno in zato se podzavestno umikamo. Poznamo pa tudi situacije, kjer ne gre drugače kot da si ljudje vstopamo v intimni pas. To je na primer gneča na avtobusu, kinu ... Še posebej lahko govorimo o intimnem prostoru pri zobozdravniku, frizerju ...

- *Osebno področje:*

Osebni pas obsega približno dober meter razdalje med sogovornikoma. Večinoma gre za pogovore v dvoje. To je pas v katerem se srečamo s prijatelji ali s poslovnimi partnerji. Pogovarjamo se z ljudmi, ki nam ustrezajo ali po okusu, oblačenju, mišljenju itn.

- *Družbeno področje:*

To področje zavzema pas v razdalji od 1,5 do 4 metre. Na tem področju gre v večini primerov za srečanja z neznanimi ljudmi ali poslovnimi partnerji. V to skupino lahko kot primer podamo komunikacijo med nami in poštarjem, ki ga večina ne pozna dovolj dobro, da bi mu dovolila vstop v osebno področje.

- *Javno področje:*

Gre za sporazumevanje večje skupine ljudi. Razdalja pri pogovoru je 4 metre in več. Takšno komuniciranje je učinkovito, vendar brezosebno. Pomembno je tudi to, da večja ko je množica, bolj se posameznikov osebni pas krči. Primer javnega področja je predstavitev, konference, seminarji itn. (glej Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 41–42).

Tabela 4.2.2.2.1: Področja človeka pri komuniciranju

PODROČJE	RAZDALJA	UPORABA
<i>Intimno področje</i>	do 0,4 metra	Komuniciranje z bližnjimi osebami (otroci, ljubezenski partner)
<i>Osebno področje</i>	od 0,4 do 1,5 metra	Stiki z znanci, prijatelji
<i>Družabno področje</i>	od 1,5 do 4 metre	Komuniciranje z ljudmi, ki se poznajo malo ali nič
<i>Javno področje</i>	4 metre in več	Komuniciranje na predavanjih, seminarjih, konferencah

Vir: Mihaljčič in Šantl–Mihaljčič 2000: 41.

b) Usmerjenost telesa

Ljudje pri komunikaciji zasedamo različna mesta oziroma oblikujemo različne prostorske razporeditve. Le-ta je odvisna od naklonjenosti oseb, ki sodelujejo v komunikaciji. Na to lahko vpliva več dejavnikov, npr. socialni status. Glede na usmerjenost telesa poznamo odprto in zaprto razvrstitev.

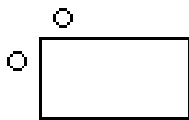
Odprta razvrstitev pomeni, da sogovornika stojita ali sedita tako, da s telesi tvorita kot 90 stopinj. S tem se odpira možnost, da h komuniciranju pristopi še tretja oseba. V tem primeru bi nastala odprta trikotniška razvrstitev.

Zaprta razvrstitev pa se nanaša na to, da si dve osebi želita zasebnosti, kjer se kot zmanjša iz 90 na 0 stopinj (glej Bošnjak–Orešnik 1991: 35).

Glede na namestitvev za mizo sta Mihaljčič in Mihaljčič–Šantl (2000) ločila tri tipične primere posedanja:

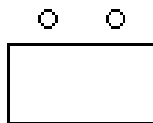
- Vogalni položaj:

Takšen razpored je značilen za osebe, ki se pogovarjajo o različnih stvareh. Gre za naključne pogovore.

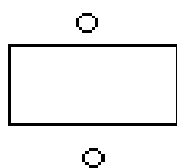
- Sodelujoči položaj:

Ta položaj je primeren za sogovornike, ki imajo medsebojno naklonjenost, skupno miselnost ali skupen problem, ki ga je potrebno razrešiti.

- Tekmovalni položaj:

V tem primeru gre za položaj, kjer imata govornika različna mišljenja in gre na primer za zagovarjanje lastnih stališč. Gre za kazanje razlik med sogovornikoma.

4.2.2.3 Telesni dotik

Telesni dotik je eden izmed ekstralingvističnih znakov. Sem spadajo rokovanje, trepljanje po ramenih, božanje itn. Z njimi se izražajo in pokažejo različne naklonjenosti in vezanosti na soudeležence.

4.2.2.4 Zunanji izgled

Tudi zunanji izgled spada med znake neverbalne komunikacije. Predvsem se to nanaša na izgled posameznika, kako je urejen, oblečen. Pri poslovnih ljudeh lahko urejenost pomeni pozitivno stvar pri sklepanju poslov, lahko ima vpliv pri samem zaposlovanju. Pa vendar se je treba zavedati, da obleka ne naredi človeka. Zato bi bilo nesmiselno sklepati iz te vrste neverbalne komunikacije, kakšne so osebne lastnosti posameznika preden ga bolje spoznamo.

4.2.2.5 Ekspresija

»Ekspresija lahko pomeni način ali stil oblačenja. Vsak akt ima dve strani: adaptivno ali instrumentalno, s katero se prilagajamo pogojem in premagovanjem ovir, da bi dosegli zaželeno, in ekspresivno oziroma izrazno stran, ki kaže na to, kako nekdo nekaj dela itn.« (Bošnjak–Orešnik 1991: 39).

4.2.2.6 Vonj

Kot način komuniciranja je ta bolj značilen pri komuniciranju živali. Pa vendar tudi pri ljudeh odzove nekatere reakcije. Tako na primer umetni vonji naredijo določen vtis in obnašanje, ki je v skladu s tem.

5 NEVERBALNA KOMUNIKACIJA V RAZVEDRILNI TELEVIZIJSKI ODDAJI TISTEGA LEPEGA POPOLDNEVA

V drugem delu diplomskega dela sem analizirala znake neverbalne komunikacije v oddaji Tistega lepega popoldneva (TLP), ki poteka v živo ob nedeljah, na prvem programu Televizije Slovenija.

Z izbiro različnih situacij in udeleženci v komunikacijskem procesu sem želela podrobno analizirati znake neverbalne komunikacije s hkratnim spremljanjem verbalne komunikacije.

Za analizo sem si izbrala naslednje situacije:

- voditelja gostita Špelo in Špelco, pevki iz skupine Atomih Harmonik;
- uvod voditeljev v oddajo Planet TV z Ianom Wrightom;
- pogovor med voditeljema in Žrebci po predvajani oddaji Planet TV;
- pogovor med voditeljema ter hkratno prikazovanje in komentiranje prispevka.

Oddaja TLP je razvedrilna televizijska oddaja, ki skuša s svojim pestrim vsebinskim programom zadostiti še tako zahtevnemu gledalcu. Analizirana oddaja je bila posneta v nedeljo, 24. 11. 2004. Oddajo sta takrat vodila Anja Tomažin in Lado Bizovičar, skupaj s še nekaterimi, npr. z Žrebci, športnimi komentatorji, Lorello Flego, Marjanom Jermanom.

Oddaja je trajala celo nedeljsko popoldne, vse do osrednje informativne oddaje Dnevnik, ki je na sporedu ob 19. uri. V svoj vsebinski program je vključevala vsak teden druge vsebine. Nekateri deli oddaj pa so se ponavljali, npr. Nedeljsko oko z Marjanom Jermanom, Planet TV z Ianom Wrightom, Predmet poželenja itn. Oddaja se je pričela s poročili ob 13. uri. Sledil je različen zabavni program z najrazličnejšimi gosti in prispevki.

Naloga voditeljev je oddajo voditi in jo po svojih najboljših močeh narediti zanimivo za čim širše občinstvo. Zanimivost oddaje je pogoj za gledanost in obstoj.

Voditelja oddaje se med seboj dobro dopolnjujeta in ustvarjata prijetno vzdušje. Za takšen tip oddaje je najbolj značilna dialoška oblika komunikacije z različnimi izmenjavami med govorci. Pri komuniciranju se najpogosteje uporabljajo verižni (podajanje trditve in odgovora izmenično) in razvijajoči vzorec (razvijanje teme)⁷ ter verižni vzorec, kadar ima eden od udeležencev podrejeno vlogo (zastavljenemu vprašanju sledi odgovor).

Prvi vzorec se je pokazal pri komunikaciji med voditeljema in Žrebci, medtem ko je drugi vzorec prisoten večino časa analizirane komunikacije. Verižni vzorec s podrejeno vlogo enega od govorcev se je pokazal pri intervjuju pevk iz skupine Atomik Harmonik.

Na podlagi večkratnega pregleda posnetka sem najprej zapisala dobesedni govor za izbrane situacije za vsakega udeleženca v komunikacijskem procesu posebej. Nato je sledila analiza govora in znakov neverbalne komunikacije hkrati. Po Peircovi delitvi sem se tako ukvarjala z dvema tipoma znakov, in sicer s simboli (govorjeni del) in ikonami (slike). Celotna analiza je predstavljena v tabelah, kjer je so v prvem stolpcu opisani znaki neverbalne komunikacije (slikovna kulisa), sledi stolpec, ki opredeljuje govorca, v tretjem pa je zapisano besedilo (dobesedni govor).

Poleg analize znakov neverbalne komunikacije sem spremljala ujemanje verbalne in neverbalne komunikacije ter komunikacijsko primernost. Že v začetku analize sem prišla do spoznanja, da sta zvočna in slikovna kulisa zelo povezani ter da nobena ne more biti samozadostna.

V teoretičnem delu je bilo govora o komunikaciji na televiziji kot posebni vrsti komunikacije. Po Verschuerenu (2000) je pri komuniciranju prisoten izjavitelj, ni pa neposredno prisoten interpret. Gre za navideznega naslovnika, ki ga voditelja in soudeleženci v komunikaciji nagovarjajo v fikcijskem diskurzu, o čemer je v svojem članku razpravljala Searle (1995). Vseeno pa je med govorcem in naslovnikom neka skupna valovna dolžina in interes, ki jih družijo pri komuniciranju.

V diplomskem delu se za govorca in naslovnika pojavlja več različnih poimenovanj, ki so jih uporabljali posamezni teoretiki. V analitičnem delu diplomskega dela sem za udeležence v televizijski komunikaciji uporabljala izraza govorec in naslovnik.

---

⁷ Teorija menjevanja vlog je podana v prvem delu diplomskega dela, pod točko 2.5.1.

5.1 Programska vsebina oddaje Tistega lepega popoldneva

Oddajo Tistega lepega popoldneva, ki poteka v živo ob nedeljah, na prvem programu Televizije Slovenija, je težko umestiti samo v eno vrsto programskih vsebin. Gre za oddajo, ki traja celo nedeljsko popoldne (do Dnevnika ob 19. uri) in skuša v program vnesti širok spekter programske vsebine.

Gre za razvedrilno oddajo, ki nam krajša čas in je hkrati polna najrazličnejših informacij, kar se kaže v pestrosti programskih vsebin. Na ta način skuša oddaja ustreči in pritegniti različne tipe gledalcev. Za vsako programsko vsebino ima posamezni del oddaje svojega avtorja prispevka oziroma voditelja (npr. komentiranje športnega novinarja v živo v studiu). Povezovalca med različnimi programskimi vsebinami in gostitelja gostov, ostaja ves čas ista.

Metodologija strokovnega nadzorstva radijskih in televizijskih programov, ki je bila izdana na podlagi sedmega odstavka 109. člena Zakona o medijih⁸, obravnava naslednje programske vsebine:

- informativna programska vsebina (5. člen);
- izobraževalna programska vsebina (6. člen);
- kulturno-umetniška vsebina (7. člen);
- verska programska vsebina (8. člen);
- otroška ali mladinska vsebina (9. člen);
- športna programska vsebina (10. člen);
- kulturno-zabavna programska vsebina (11. člen);
- zabavna programska vsebina (12. člen).

---

⁸ Zakon o medijih, Uradni list RS, št. 110/06-UPB1 in 69/06 – ZOIPub.

V oddaji Tistega lepega popoldneva gre za preplet več vrst programskih vsebin. Predvsem gre za oddajo z zabavno programsko vsebino, kar dokazujejo naslednji deli oddaje:

- zabavni kvizi, tekmovanja, igre na srečo (npr. kviz Glasbeni dvoboj, nagradno vprašanje in nagradne igre za gledalce);
- zabavne pogovorne oddaje (npr. voditelja gostita različne goste, politike, glasbenike, umetnike itn.);
- oddaje z zanimivostmi iz sveta industrije zabave, filmskih in glasbenih zvezd (npr. Lorella Flego s prispevkom o dogodkih iz sveta slavnih, mode itn.);
- resničnostne oddaje (npr. Nedeljsko oko z Jermanom, kjer avtor prispevka obišče ljudi, ki imajo različne težave – recimo spore s sosedi).

V del oddaje se vpleta tudi informativna programska vsebina. Pred začetkom oddaje in ob 17. uri so na vrsti dnevna poročila in vremenska napoved (Poročila). »Informativne programske vsebine so vsebine, namenjene zlasti obveščanju o aktualnih dejstvih, dogodkih ali dogajanjih v zvezi s političnimi, gospodarskimi, kulturnimi, športnimi, verskimi in drugimi zadevami splošnega interesa« (Metodologija strokovnega nadzorstva radijskih in televizijskih programov, Uradni list RS, št. 59/2008).

S poljudnoznanstvenimi oddajami, reportažami in potopisi je oddaja TLP v svoj pester spekter programskih vsebin vpletla tudi izobraževalno programsko vsebino. Primer takšnega dela oddaje je oddaja z Ianom Wrightom, Planet TV, ki nas popelje v različne kraje in nam jih podrobneje predstavi.

Nekoliko manj je v oddaji mogoče zaslediti kulturno-umetniško vsebino, kamor se umeščajo oddaje o literarnih prispevkih, prenosi kulturnih dogodkov, recenzije, kritike ter prispevkov z otroško-mladinsko programsko vsebino. Teme s področja verske (npr. prenosi verskih obredov) in kulturno-zabavne programske vsebine (sem spadajo oddaje o avtorski glasbi, filmu, kulturi) so v oddaji zastopane manj oziroma se pojavljajo zelo redko.

Del oddaje je namenjen tudi pregledu športnim dogodkom, kar se kaže v predvsem v komentiranju športnih rezultatov in krajših posnetkov, ki jih predstavi športni novinar in komentator.

5.2 Analiza znakov neverbalne komunikacije v oddaji Tistega lepega popoldneva

Najbolj očitna in hkrati najlažja analiza znakov neverbalne komunikacije se nanaša na zunanji videz voditeljev Anje Tomažin in Lada Bizovičarja kot glavnih akterjev oddaje TLP.

Lado Bizovičar je oblečen v črno srajco, modre kavbojke in obut v teniske. Vezalke na čevljih ima, kot ponavadi, odvezane. Njegov zunanji videz je videti povsem vsakdanji in v primerjavi s sovoditeljico nekoliko manj urejen oziroma uglajen. Ladova frizura je modno oblikovana, zadaj skuštrana in gladko počesana spredaj. Anja Tomažin ima lase spuščene in lepo naravno počesane. Oblečena je v oprijete malo krajše hlače in belo oprijeto majico. Okoli vratu ima ogrlico. Obuta je v sandale. K še bolj urejenemu videzu pripomore Anjina naličenost.

Voditelja že z zunanjim videzom kažeta na vlogo, ki jo imata pri vodenju oddaje. Lado je v več primerih s svojimi izjavami komičen, kar izraža verbalno (ne ve kaj mora povedati, kaj sledi, na komičen način dopolnjuje izjave drugih) in neverbalno (smeh, zavijanje z očmi, to izraža tudi s kretnjami rok). Anja svojega sovoditelja v takšnih primerih rešuje s treznostjo in s sledenjem poteku oddaje. Vsekakor pa oba poskrbita za obilo zabave in smeha, saj gre za takšen tip oddaje.

5.2.1 Voditelja oddaje z gostjama

Tabela 5.2.1.1 prikazuje potek komunikacije med udeleženci v prvi komunikacijski situaciji. Voditelja v studiu gostita pevki skupine Atomik Harmonik, Špelo in Špelco, ki sta v oddajo TLP prinesli predmet poželenja. Predmet bosta podarili najboljšemu ponudniku (gledalcu) v zameno za njegov predmet. Predloge za zamenjavo predmeta lahko gledalci pošljejo preko elektronske pošte ali pokličejo v studio v živo.

Udeleženci pogovora so usmerjeni proti kameri, torej proti navideznemu naslovniku (v studiu občinstvo ni prisotno). Voditelja sta svoji gostji posedla med njiju, tako da sta imela možnost komuniciranja z obema gostjama hkrati in lažjega vzpostavljanja očesnega stika (z leve proti desni sedijo: Lado, Špelca, Špela in Anja). Med udeleženci pogovora je razdalja nekje do štiri metre in so med seboj v družabnem področju.

Pred uvodom v predmet poželenja je predvajana glasba s slikovno kuliso (oranžna kocka z rumeno kroglico v sredini in napis predmet poželenja).

Na začetku pogovora spremljamo voditelja in njegovo zahvalo (ne vemo komu sicer je namenjena), da je lahko voditelj in da se giblje v takšni družbi. Že na začetku analize sem spoznala, da je zvočna slika brez slikovne kulise prazna in da ne dosega svojega namena. To se kaže pri Ladovi zanimivi in komični predstavitvi gostij.

V uvodu predmeta poželenja gledamo kratko predstavitev gostij, ki jo voditelja prekineta s predvajanjem posnetka o predaji predmeta poželenja iz prejšnje oddaje.

Tabela 5.2.1.1: Voditelja z gostjama, pevkama iz skupine Atomik Harmonik – 1. del

SLIKOVNA KULISA (opis neverbalne komunikacije)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Ob uvodu voditelj ponovi prvo besedo, kot bi se mu zataknilo (oddaja poteka v živo). Strmi v kamero in govori besedilo. Deluje zelo zbrano. Obrvi ima namrščene. Njegov glas je nekoliko norčav. Očitno je, da posnema govore politikov ali športnikov.</p> <p>Ob izrečenem Lado pospremi kamero z iztegnjenimi rokami proti gostjama. Ob tem se kamera premakne od Špelce do Špele in nato do Anje Tomažin (vse tri imajo nasmeh na obrazu). Ob premikanju kamere se sliši stokajoč glas Lada.</p>	Lado Bizovičar:	<p><i>Js , js bi se res rad zahvalu vsem, ki ste glasovali zame, kajti moj, moje delo je res lepo.</i></p> <p><i>Zdej pa pogledjte ta zdrs.</i></p>

<p>Sliši se stokajoč glas Lada, kot da zelo težko prenaša vso zbrano lepoto na enem mestu.</p> <p>Gostji se v kamero nasmehmeta in obrneta glavo proti Anji, kamor se obrne tudi kamera.</p> <p>Lado ob tem stavku zamahne z roko, v znak, da ne zmore več. Zraven zavije z očmi in glavo povesi predse. Kamera snema vse štiri hkrati.</p>		<p><i>Kr naprej! Poglej no! Še naprej, še naprej!</i></p> <p><i>Aaaaahhhh ...</i></p> <p><i>Anja prevzem tole, tale šou.</i></p>
<p>Anja z razprtimi rokami naslonjena nazaj dočaka kamero, v katero nekaj časa strmi (to je zelo kratek čas z molkom). S prikimavanjem in nasmehom nato z rokami pokaže na gostji, prekriža nogi in ju napove s padajočo intonacijo. S tem je predala vlogo govorca. Če ne bi bilo slike, bi si Anjine besede »Sej ste že videl.« težko razlagali.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ja no. Sej ste že videl, ne? Špela pa Špelca sta z nami, ne.</i></p>
<p>Gostji s prekrižanima nogama, s predmetom poželenja pred sabo (sliko, na kateri so slikani pevci skupine prekriti s slovensko zastavo in gasilskim avtomobilčkom) ter nasmehom, pozdravita. Pozdrav pomeni uvod v pogovor.</p>	<p>Špela in Špelca:</p>	<p><i>Živjo!</i></p>

<p>Gledalci gledamo gostji, ki se smejita. Sedita s prekrizanimi nogami in čakata na nadaljevanje pogovora. Pevki sta v podrejenem komunikacijskem položaju, saj jima voditelja zastavljata vprašanja.</p>	<p>Anja Tomažin.</p>	<p><i>Ta mlajša je Špelca.</i></p>
<p>Anja ob izrečenem pogleda k Špelci. Špelca prikima Anjini ugotovitvi in pravi usmerjenosti pogleda, da je ona Špelca in ne Špela. Medtem je Špela obrnjena k Špelci, ki spremlja dialog . Špelca v rokah drži sliko (sliko drži na zgornjih vogalih, da je lepo vidna). Špela ima roki sklenjeni na kolenih.</p>	<p>Špelca:</p>	<p><i>Špelca.</i></p>
<p>Ladov glas je malo povzdignjen pri prvi trditvi. S tem daje občutek samoumevnosti, da sta danes gostji prav Špela in Špelca. Zraven gleda v svoj dlančnik. Ob koncu stavka ustnice močno stisne skupaj, kot da nekaj premišljuje. Morda bere, kaj sledi.</p>	<p>Lado Bizovičar.</p>	<p><i>Atomik Harmonik, ne valjda! Kaj pa družga.</i></p>
<p>Anjin glas zveni resno in razmišljujoče. Zraven prikima v znak potrditve izrečenega in preda vlogo govorca Špelci. Vlogo ji preda z molkom in s pogledom.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Zato si Špelca, ker si mlajša.</i></p>

<p>Špelca prikima Anjini trditvi. Obe gostji sta obrnjeni proti voditeljici.</p> <p>Anjin glas zveni zasanjan. Razmišlja, kako nadaljevati, kar se kaže kot kratek premor. Gostji čakata na nadaljnji potek skupnega druženja.</p> <p>Skoraj nekoliko dolg molk prekine Lado. Govori hitro, pri tem gleda Anjo. Med njima poteka dogovor, kaj naj sledi. Zraven pokaže z levo roko na monitor levo spodaj, kjer lahko prisotni v studiu gledajo posnetke.</p> <p>Anja se z iztegnjenimi rokami in resnim glasom obrne proti gostjama. S pogledom ju sprašuje, ali se s tem strinjata z Ladovim predlogom. Glavo ima malo navzdol kot da je v podrejenem položaju in ne more sama sprejeti odločitve.</p> <p>Kamera je usmerjena k Anji, ki čaka odgovor soudeležencev, poda pa ga Lado. Glas je resen s padajočo intonacijo. Pri tem z levo dlanjo obrnjeno navzdol udari ob koleno.</p>	<p>Špelca:</p> <p>Anja Tomažin:</p> <p>Lado Bizovičar:</p> <p>Anja Tomažin:</p> <p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja mlajša, ja.</i></p> <p><i>Jah, Atomik Harmonik.</i></p> <p><i>Dej hiter zavrtmo tiste posnetke, da se pol lohk pogovarjamo.</i></p> <p><i>A najprej pogledamo prispevke, al kaj?</i></p> <p><i>Prav.</i></p>
--	--	---

<p>Anja z iztegnjenim kazalcem napove, kaj bomo gledali. Roko stisne v pest in ponese do ust, kar si lahko razlagamo kot pomislek, kaj povedati v nadaljevanju. Oči ima malo priprte. Ko omenja dolg Eve Irgl, z rokama nakaže »za nazaj« (z rokama zaokroži proti telesu). Posnetek napove z dlanjo obrnjeno navzgor in jo pomakne proti gledalcem. Zaključni s padajočo intonacijo, s komolci se nasloni nazaj in čaka na posnetek.</p> <p>Za kratek čas zavлада v studiu tišina, ki jo pretrga Ladov glas.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Dobro.</i></p> <p><i>Matjaž Trebušar je prejšnji teden predal svoje darilno in pa Eva Irgl je imela še dolg. Tako da pogledajte, kako sta se imela.</i></p>
<p>Izrečene besede nimajo posebnega pomena, razen da pretrgajo tišino in čakanje na posnetek. Lahko da se Lado na ta način nočuje iz Anjinega govora. Z iztegnjeno desno roko kaže stran od sebe. Zraven miga s prekrižanimi nogami.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Bla, bla, bla ...</i></p>
<p>Kot odgovor na Ladove besede, Anja odgovori, pri tem mu pokaže jezik, glavo pomakne nekoliko naprej, sedi enako kot prej. Gostji se smehljata.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Tttee ...</i></p>

Vir: posnetek oddaje TLP, 24. 11. 2004.

Sledi posnetek srečanja Matjaža Trebušarja in Eve Irgl z najboljšima ponudnikoma za zamenjavo predmeta poželenja. Ta posnetek v diplomskem delu ni analiziran. Pred uvodom v posnetek je imela nagovor Anja. Na tem mestu se lepo vidi nagovor navideznega naslovnika.

V analizirani situaciji se pojavlja veliko znakov neverbalne komunikacije. Skoraj nemogoče je vse zabeležiti. Predvsem je težko prepoznavna mimika obraza, zaradi različnega zornega kota in oddaljenosti kamer. Dosti lažje je prepoznati gibe rok, nog in značilnosti glasu.

V drugem delu pogovora sedijo udeleženci komunikacijskega procesa enako kot prej. Pred vrnitvijo v studio se še enkrat zavrti uvodna špica v predmet poželenja. V tem delu se voditelja konkretnije pogovarjata z gostjama o predmetu, ki sta ga prinesli.

V tem delu spoznamo Žrebce, ki sedijo za rdečo prozorno mizo, desno od Lada oziroma od prisotnih v studiu. To so trije moški, ki so oblečeni v črne obleke in bele srajce. Nosijo sončna očala, kljub temu da v studiu ni sonca. Lahko bi rekli, da so oblečeni po vzoru filma *Možje v črnem*. Na ta način delujejo zelo resno. Njihova glavna naloga je spremljanje elektronske pošte gledalcev za predmet poželenja.

Tabela 5.2.1.2: Voditelja z gostjama, pevkama iz skupine Atomik Harmonik – 2. del

SLIKOVNA KULISA (opis neverbalne komunikacije)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
Ladov glas zveni resno. Z izrečenim pritegne pozornost. Na takšen način naredi presek med posnetkom in pogovorom v živo. Z rokami sloni na kolenih in pogleda proti Anji. Sledi molk.	Lado Bizovičar:	<i>Pozor! Tišina!</i>
Molk prekine Anja. Ob povedanem se sliši vzdih. Noge ima prekrižane.	Anja Tomažin:	<i>In, no ...</i>

<p>Obrne se k Špeli in Špelci, vendar komunikacijo prekine Lado.</p> <p>Roke razpre, se obrne k Žrebce (na svojo desno stran) in jih okara. Glas zveni resen, kot da jih ima dovolj in da naj se malo zresnijo. Ob koncu z desno roko obrnjeno navzdol zamahne proti desni strani (roka obrnjena lahko navzdol pomeni nadvlado, oblast) in se obrne k Anji. S pogledom (zraven ji pomežikne) in molkom ji preda besedo.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Žrebci mir! Nehte gledat, nehte bult, nehte se slint! Mir!</i></p>
<p>Glas zveni kot bi Lada želela povedati, da tako ali tako nima nobene moči. Kamera snema Lada, ki takoj opraviči obnašanje Žrebcev.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Hja. Ja, ja.</i></p>
<p>Zraven se smeji, obrvi privzdigne in z roko pokaže na Žrebce. Se nasloni nazaj. Čaka na odziv.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Sej so drugač prov fejt fantje, veš?</i></p>
<p>Z imeni vzpostavi stik z naslovnica. Z nežnim glasom se z vprašanjem obrne k pevkama, hkrati pogleda k predmetu poželenja. Z rokama se opira na sedež, noge ima prekrizane.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Špela, pa Špelca. Kaj sta prinesli v Predmet poželenja?</i></p>

<p>Preden spregovori uporabi medmet »em«. Razmišlja, kako naj začne. Špelca vzame v roke sliko in pogleda na monitor levo spodaj, ali se dobro vidi. Z nasmehom se obrne k Ladu, sliko še vedno drži na zgornjih vogalih slike. Čaka. Od tu naprej gre za razvijanje teme.</p>	<p>Špelca:</p>	<p><i>Em, js sem prnesla eno sliko, k smo se slikal u slovenski zastavi.</i></p>
<p>Lado ji potrdi povedano in konča z dvignjeno intonacijo. Špelci preda vlogo govorca.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja!</i></p>
<p>Špelca še vedno gleda Lada in ponovi za njim. Kamera približa sliko. Najverjetneje je pričakovala njegov komentar.</p>	<p>Špelca.</p>	<p><i>Ja!</i></p>
<p>Lado začne govoriti, vendar potem ne nadaljuje, ker ga prekine Anja.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ok, sicer ...</i></p>
<p>Lado Anji ni predal besede, vendar ne gre za tekmovalni govor, ampak za prekrivanje. Anja z besedami opiše videno sliko. Z glasom da poseben poudarek besedi goli.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Nekam goli ste.</i></p>
<p>Špelca v smehu pritrdi Anji. Gre za razvijanje teme.</p>	<p>Špelca:</p>	<p><i>Goli.</i></p>

<p>Kamera kaže sliko. Anja prosi Špelco, da naj sliko malo premakne, ker se blešči in se slabo vidi. Ko Špelca premakne sliko, ji Anja s padajočo intonacijo nakaže, da se sedaj dobro vidi. Kamera sliko izostri.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Pa mene ... Dej mejčken nagn. Tko ja.</i></p>
<p>Resen Ladov glas nadaljuje pogovor. Po prvih izrečenih besedah sledi korektura samega sebe. Pri zadnjem stavku je intonacija padajoča, glas zveni zvedav. Kamera še vedno kaže sliko, da si lahko tudi gledalci poskušamo odgovoriti na Ladovo vprašanje.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Po pravic povejmo. Mislim povejta. A sta bli goli tam spodi, al ne?</i></p>
<p>Odgovori hitro, vendar se po glasu sliši, da jo je vprašanje vseeno malo zmedlo in spravilo v zadrego. Gleda Lada in mu odgovarja. Zraven dvakrat skomigne z rameni. Govori z nasmehom.</p>	<p>Špela:</p>	<p><i>Ja, to pač naj si pa vsak posameznik predstavlja po svoje, ker če bi vse povedal, ne ... Sej veš, kako je.</i></p>
<p>Anja se želi vključiti v pogovor z vprašanjem, vendar jo prekine Špela. Anja stavka ne dokonča.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Mene bolj zanima ...</i></p>
<p>Skomigne z rameni. Svoj pogled sedaj usmeri k Anji, ker ve, da jo je prekinila.</p>	<p>Špela.</p>	<p><i>Nezanimivo, ne?</i></p>

<p>Glas zveni zbadljivo in na koncu se sliši nasmeh. Kamera pokaže sliko, da si lahko gledalci še enkrat ogledamo sliko, tokrat pobližje. Takoj ko Anja zastavi kamera približa sliko, da si lahko predstavljamo po čem Anja sprašuje.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Kje mata fanta ta drugi roki?</i></p>
<p>Špela odgovori skoraj v smehu. S povedanim ni najbolje reagirala na zastavljeno vprašanje. Ponovno ji je neprijetno. Vmes se sliši Anjin smeh.</p>	<p>Špela:</p>	<p><i>Mene tut zanima. To sm js učeri gledala ...</i></p>
<p>Ladov glas zveni še bolj zbadljiv kot Anjin, kot da bi se vse skupaj stopnjevalo.</p> <p>Sledi smeh vseh štirih.</p> <p>Kamera kaže Špelo, ki se ob Ladovih besedah nagne naprej in nazaj, zraven se smeji. Gleda levo in desno. Vsi se še vedno smejijo.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Kje mata pa vidve obe roki?</i></p>

Vir: posnetek oddaje TLP, 24. 11. 2004.

Tudi v tem delu je veliko neverbalne komunikacije, ki prevladuje in se ujema z verbalno komunikacijo. Še posebej se prisotnost neverbalne komunikacije kaže pri prikazovanju in komentiranju predmeta poželenja ter pri gibih rok, nog in telesa.

V pogovoru med udeleženci ne gre za tekmovalni govor, čeprav se govor prekinja in prekriva. Gre za odvzem besede, le na način dopolnjevanja in stopnjevanja komike, ki ne bi imela enakega učinka z vmesnim molkom.

Za celotno analizo komunikacije voditeljev in njihovih gostij sem ugotovila, da gre med njimi za sodelovanje in kazanje interesa za komunikacijo. Vsi si želijo čim bolje opisati in čim bolje ponuditi predmet poželenja. Predvsem pa se ob komuniciranju kratkočasijo.

V tem krogu udeležencev komunikacije ni bilo mogoče določiti, kdo ima podrejeno vlogo, čeprav se sluti, da pogovor vodita voditelja. V pogovoru gre največkrat za razvijanje teme in za odgovarjanje na zastavljena vprašanja. Vodilna vloga Lada je opazna le takrat, ko se obrne proti Žrebce in jih okara. Medtem ko Lado govori, kamera snema samo njega in ne Žrebcev, tako si lahko samo predstavljamo, kje Žrebci sedijo. To nam pove Ladov pogled in usmerjenost telesa.

Vzdušje pri komuniciranju je spontano in sproščeno, kar se odraža v smehu in pogovoru. Sproščenost se stopnjuje od začetka proti koncu – na koncu sledi smeh vseh udeležencev.

5.2.2 Pogovor voditeljev in uvod v oddajo Planet TV

Voditelja imata v studiu še vedno gostji, Špelo in Špelco, saj oddaja Iana Wrighta sledi takoj za predmetom poželenja. Postavitev govorcev in poslušalcev v studiu je še vedno enaka kot je bila v prejšnji analizirani situaciji.

V tem delu sem analizirala uvod v poljudnoznanstveno oddajo Planet TV, v kateri se skriva odgovor na nagradno vprašanje. Nagrada za današnje vprašanje je 7–dnevno potovanje v Turčijo. Smisel zastavljenega nagradnega vprašanja je, da gledalci ostanejo pred televizijskimi sprejemniki, saj lahko z malo truda osvojijo lepo nagrado.

Pred začetkom predvajanja posnetka spremljamo šepetajoči pogovor med Lodom, Špelco, Špelo in Anjo, kot da gre za zaprto razvrstitev in da njihovega pogovora ne sme nihče slišati. Njihovo tiho klepetanje prekine predvajanje oddaje Planet TV.

Tabela 5.2.2.1: Pogovor voditeljev in uvod v posnetek

SLIKOVNA KULISA (opis neverbalne komunikacije)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
<p>Anja prekine pogovor z gostjama in tako začne z novo temo. Ob napovedi gleda v kamero in se zraven smeji. Med govorjenjem teksta vsake toliko časa pogleda na svoj dlančnik. Ko omeni nagrado se sliši, kako pogoltno slino. Ustnici stisne. Ob tem se sliši cmok. Glavo premika levo in desno ter gor in dol. Vprašanje prebere z dlančnika, ki ga privzdignjenega k obrazu drži v desni roki. Zastavljeno vprašanje se izpiše tudi na ekranu. Sledi še elektronski naslov, kamor lahko gledalci pošljejo svoje pravilne odgovore. Tega voditelja ne prebereta. Na koncu je intonacija padajoča. Nato pogleda proti Ladu, ki kratek molk prekine najprej s potrditvijo Anjinih besed.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Mi pa naprej letimo s Planet TV. Sedem dni Turčije vam ponujamo. Danes morate priti po nagrado v Maribor. Vprašanje, ki ga najdete v Ianu Wrightu v živo pa je, koliko zapornikov šteje najmanjši zapor na svetu.</i></p>
<p>Lado prekine uvod v predvajani posnetek, ko se obrne se h gostjama, Špeli in Špelci. Z zvedavim glasom in z levo dlanjo obrnjeno navzgor zastavi vprašanje. Med njimi je</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja! Ej, a vaju skos sprašujejo, kaj, da mata ful probleme, vaju skos sprašujejo al kaj primerjajo, al kaj že?</i></p>

<p>vzpostavljen očesni stik. Lado ima oči malo priprte, obrvi pa namrščene. Pri zastavljanju vprašanja se nagne naprej na levo stran in šepeta.</p>		
<p>Špela obrnjena proti Ladu odgovori na vprašanje. Glas Špele je resen in umirjen ter malo tišji, kot da se pogovarjajo zase in ne več za nas gledalce.</p>	<p>Špela:</p>	<p><i>Ja ne vejo, kera je kera, ne.</i></p>
<p>Ob odgovoru Lado razmišljujoče pomakne desno roko z iztegnjenim kazalcem k bradi.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja.</i></p>
<p>Anja se obrne v desno in se pomakne naprej proti gostjama. Nasloni se na kolena. Šepeta.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Pa med sabo vaju primerjajo.</i></p>
<p>Lado ponovi Anjine besede (razvijanje trditve in dobesedna ponovitev). Glas je umirjen. Z očmi je zazrt v Špelo in Špelco.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Med sabo vaju primerjajo.</i></p>
<p>Z vprašanjem vzpostavi Anja še večjo napetost . Z desno roko se pomakne proti Špeli. Govori z zvedavim, šepetajočim glasom. Med Anjo in Špelo se naredi zaprta razvrstitev (pogovor poteka samo med njima).</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ne, mene zanima, a sta res vidva z Janijem skupi?</i></p>

<p>Pri pogovoru vzdržujeta očesni stik, saj sta si čisto blizu (v osebnem področju).</p> <p>Špela govori šepetaje in samo Anji. Preden izreče drugi stavek, se sliši hipni vdih, kar zbuja napetost. Prekrižano levo nogo malo privzdigne. Zaključni povedano in se nasloni nazaj. Obrne se proti Ladu. Sledi smeh.</p>	<p>Špela</p>	<p><i>A ti si tut to slišala. Ne, js sem pa prebrala nekje.</i></p>
---	--------------	---

Vir: posnetek oddaje TLP, 24. 11. 2004.

Uvod voditeljev v predvajani posnetek ni bil komunikacijsko ustrezen z vidika pragmatike. Ko je voditeljica zastavila nagradno vprašanje se je to izpisalo na zaslonu. Nista pa voditelja namenila pozornosti temu, da bi gledalce obvestila, kam lahko pošljejo svoje pravilne odgovore in do kdaj. Predvidevamo lahko, da tisti, ki oddajo redno gledajo, to vedo.

Ostala neverbalna komunikacija se je ujemala in dopolnjevala z verbalno. Tudi v tem analiziranem delu oddaje bi si komunikacijo brez ene ali druge komunikacije težko predstavljali. Predvsem v zadnjem delu pogovora med udeleženci se lepo vidi, kako postavijo skoraj zaprto razvrstitev (še vedno so tu kamere in z njimi gledalci). Čeprav govorijo tišje, se vse razločno sliši. Iz družbenega področja pogovora se Špela in Anja postavita v osebno področje.

5.2.3 Voditelja oddaje in Žrebci

Naslednja analizirana situacija v komunikacijo vključuje Anjo, Lada in Žrebce. Anja in Lado sedita eden poleg drugega (v osebnem področju), medtem ko so Žrebci pomaknjeni na voditeljičino desno stran in jih gledalci, ko kamera snema voditelja, ne vidimo.

Analizirana situacija je pogovor po predvajani oddaji Iana Wrighta. Voditelja sta pozornost gledalcev skušala ohraniti z zastavljenim nagradnim vprašanjem, katerega odgovor smo lahko slišali proti koncu posnetka. Za pravilen odgovor so bile ponujene 7-dnevne počitnice v Turčiji.

Trije Žrebci niso v neposredni bližini z voditeljema. Žrebci so med seboj v osebnem področju, v odnosu do voditeljev, pa v družbenem. Sedijo za prozorno rdečo mizo in le srednji Žrebec ima pred seboj prenosni računalnik. Njegova naloga je podajanje potrebnih informacij voditeljema (samo on komunicira z voditeljema). S pomočjo računalnika Žrebci posredujejo ponudbe, ki jih gledalci pošiljajo za predmet poželenja in pa odgovore na zastavljeno nagradno vprašanje.

Analiza pogovora med voditeljema in Žrebci po predvajanji oddaji Iana Wrighta je prikazana v tabeli 5.2.3.1.

Tabela 5.2.3.1: Pogovor med voditeljema in Žrebci po predvajani oddaji Planet TV

SLIKOVNA KULISA (opis neverbalne komunikacije)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
Kamera snema voditelja čisto od blizu. Lado se pred izgovorjenim zdrzne. Ko razmišlja, kdaj je bil v posnetku povedan odgovor na zastavljeno vprašanje zamahne z levo roko, njegov glas pa je omahljiv. Pri tem privzdiguje obrvi. Ko ne najde pravih besed, ležerno odgovori, »pač nekaj«.	Lado Bizovičar:	<i>No, tko.</i> <i>Torej vprašanje, katerega odgovor ste lohk najdl v zadnji, v zadnjih desetih, po moje petih minuta Iana je bil ... Torej vprašanje je blo ... Pač nekaj.</i>

<p>Ob tem pogleda na svojo desno, kjer sedi Anja. Ne spomni se vprašanja, zato sledi molk in predaja besede Anji.</p>		<p><i>Ka ... Kaj je blo vprašanje?</i></p>
<p>Anja se nasmeje in pogleda na svoj dlančnik in še enkrat v smehu prebere vprašanje. Ob koncu pogleda Lada v oči (vmes pogleda tudi v kamero).</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Koliko zapornikov šteje najmanjši zapor na svetu?</i></p>
<p>Glas Lada postane bolj glasen. Ob izrečenem se mu Anja smeji in reče »hm«. Oba sta naslonjena nazaj, z levima rokama slonita na naslonjalu. Anja drži dlančnik v desni roki.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Točno to sem hotu rečt. Samo nism najdu pravih besed.</i></p>
<p>Glas zveni posmehljivo. Pri tem se nasmehne in zamahne z roko. Zraven si popravlja pričesko.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ja, seveda.</i></p>
<p>Na spodnjem delu zaslona se gledalcem izpiše pravilen odgovor na zastavljeno vprašanje. Do tega trenutka Lado govori hitro.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>In odgovor je seveda točno to kar ste pač videl v samem prispevku.</i></p>
<p>Ko ne ve odgovora, se ustavi (molk) in obrne k Anji. Noge in roke ima razprte. Z nogami menca, prste na rokah živčno prepleta. Ustvarja napetost.</p>		<p><i>Toliko pač, kolikor ste pač videli, ne. Kolk?</i></p>

<p>Ob posredovanem odgovoru kamera snema Lada, ki s široko odprtimi očmi gleda Anjo. Ta mu s suverenim glasom odgovori.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Trije.</i></p>
<p>Lado počasi in dvakrat razločno ponovi odgovor. Odgovor lahko jasno razberemo tudi iz njegovih ustnih.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Trije, trije.</i></p>
<p>Nato še Anja stori enako, jasno in glasno. Ob govorjenju gleda v dlančnik.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Trije.</i></p>
<p>Anja gleda Lada. Izrečeno pove s sočutjem. Besedo »bogi« izreče malo počasneje in jo še posebej poudari. Njene obrvi se spustijo, izraz na obrazu je žalosten.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Bogi revčki. Sigurn jim je dolgčas.</i></p>
<p>Lado Anjine besede spremeni v smeh. Ob tem se smeji, prekriža noge, malo razširi nosnici (ob koncu se sliši Anjin smeh).</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja, pač lohk se vsaj ... V troje je lepše pravjo, ne? Ok.</i></p>
<p>Anja pogleda proti Žrebce na desno. Z izrečenim začne novo temo in vzpostavi z njimi stik. Na ta način jim preda vlogo govorca.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ja, žrebc.</i></p>
<p>Lado se ponovno smeji. Kamera se od voditeljev prestavi do Žrebcev.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Žrebc.</i></p>

<p>Tudi Lado vzpostavi stik z Žrebci in jim preda besedo.</p> <p>Anjina intonacija glasu je na koncu naraščajoča. Preveri, ali se razumejo, da so zdaj oni na vrsti. Pričakuje njihov odgovor. Obrvi ima privzdignjene in se smeji. Kamera še vedno snema oba voditelja.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ste pripravljeni?</i></p>
<p>S povedanim se Lado naveže na odgovor (tri), zraven se smeji.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Trije žrebci?</i></p>
<p>Žrebci hkrati s povedanim iztegnejo roke predse in pomigajo s prsti. S tem lahko izražajo svojo pripravljenost, neučakanost ali tremo.</p>	<p>Žrebci:</p>	<p><i>Pripravljeni, ja.</i></p>
<p>Kamera snema Žrebce. Slišimo Anjin glas, ki je na koncu naraščajoč.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Koliko pravih odgovorov je bilo danes?</i></p>
<p>Žrebec v sredini, ki ima pred seboj računalnik, si ob Anjinem vprašanju obližne ustnici in pove odgovor. Pri tem gleda v kamero. Zaradi nošenja sončnih očal z njim ni mogoče vzpostaviti očesni kontakt. Ob koncu pogleda k voditeljema. Druga dva Žrebca imata roki sklenjeni predse.</p>	<p>Žrebci:</p>	<p><i>1305.</i></p>

<p>Lado norčavo ponovi odgovor z našobljenimi ustnicami. Obrvi privzdigne. Zraven kroži z zgornjo nogo (ima prekrizane). Ob pogledu k Anji si oblizuje ustnice in mane roke.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p>1305.</p>
<p>Voditelja med seboj vzpostavita kontakt. Sledi resni glas Anje.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Lado boš povedal eno številko?</i></p>
<p>Tudi sredinski Žrebec nadaljuje z resnim glasom. S tem daje občutek pomembnosti in odgovornosti.</p>	<p>Žrebeci:</p>	<p><i>Eno številko, prosim lepo.</i></p>
<p>Lado pa, kot da bi mu bilo nerodno. Živčno premika zgornjo nogo (še vedno ima prekrizane). Govori z nasmeškom na ustih in malo tišje (skoraj moledujoče). Sledi smeh vseh prisotnih.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Pa ne mene tunkat u to. Sej veš, da js sem s številkami pa štoparcami slab.</i></p>
<p>Anja v smehu pove številko. Ko govori pogleda v zrak (razmišlja) in zraven zmaje z glavo. Zaključi z odločnim glasom.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>376. Bom pa js rekla.</i></p>
<p>Glavni Žrebec zamišljeno ponovi številko in jo vtipka v računalnik. Druga dva še vedno mirno strmita predse s sklenjenimi rokami.</p>	<p>Žrebeci:</p>	<p><i>376. V redu.</i></p>

<p>Ponovi z resnim glasom, da ne bodo Žrebci vnesli napačno številko. Kamera snema Žrebce, vendar zaradi značilnosti glasu prepoznamo Anjin glas, ki tipkanje Žrebcev popestri s ponovitvijo.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p>376.</p>
<p>Sledi kratek molk. Sliki se klik računalniške tipkovnice. S povzdignjenim glasom glavni Žrebec pove, kaj se dogaja ta čas, ko gledalci čakajo na srečnega izžrebanca. Pogleda v kamero, privzdigne obrvi (te se ob dvigu vidijo izpod okvirja očal) in se na koncu nasmehne.</p>	<p>Žrebci:</p>	<p><i>Žrebamo.</i></p>
<p>Nadaljuje z umirjenim glasom. Kamera jo prikaže od blizu. Vanjo govori smeje. Ves čas menca s prekrižanima nogama (to se vidi, ker se trese). Medtem Lado nepremično strmi vanjo z zaprtimi usti in resnim izrazom na obrazu.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>No žrebajte. Medtem pa si mi pogledjmo, kam bo danes odpotoval nagrajeni in kdo je prejšnji teden prišel po nagrado.</i></p>
<p>Lado z resnim in tišjim glasom ter spuščeni obrvmi postavi vprašanje Anji. Zraven premika prekrižane noge. Roki ima sklenjeni in pomaknjeni na svojo levo stran. Telo ima obrnjeno v</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>A že dons more it na potovanje, al kako je to zdej?</i></p>

<p>levo stran proti Anji. Pri tem pogovoru sta si še nekoliko bližje.</p> <p>Anja je pri odgovoru obrnjena proti Ladu. Ob izrečenem zraven pokima z glavo. Ima resen pogled. Odgovori mu šepetaje. Med njima gre za zaprto razvrstitev.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Ja.</i></p>
---	----------------------	-------------------

Vir: posnetek oddaje TLP, 24. 11. 2004.

Pri analizi se je pokazalo, da ima največjo vlogo med Žrebci sredinski Žrebec. Ta posreduje odgovore na vprašanje voditeljev in je edini, ki z voditeljema tudi komunicira. Pri tem pogovoru se pojavlja veliko molka, predvsem pri Ladu, ki pa ni moteč. Nasprotno, je komičen. Iz zagate pri komuniciranju mu pomaga Anja, ki si pri ponovnem branju vprašanja in odgovarjanju pomaga z dlančnikom.

Za analiziran del oddaje velja ujemanje verbalne in neverbalne komunikacije, ki je bila lepo vidna na primeru podajanja odgovora na zastavljeno nagradno vprašanje. Pri branju odgovora se je ta izpisal na ekranu spodaj.

V analiziranem govoru je veliko ponavljanja in prekrivanj med govorci. Ko Žrebci rečejo »žrebajmo«, je kratek premor, kar je znak, da so predali vlogo govorca. Pomeni pa tudi to, da poteka žrebanje in da je potrebno nekoliko počakati, da dobimo nagrajenca.

Tudi tukaj je Anja, tako kot v prejšnjih analiziranih primerih, naredila uvod v naslednji posnetek. Tišino pred pričetkom predvajanja posnetka sta voditelja izkoristila za tišjo komunikacijo. Eden drugemu se približata, govorita šepetaje in tvorita zaprto razvrstitev.

5.2.4 Pogovor med voditeljema ter hkratno prikazovanje in komentiranje prispevka

Zadnja analizirana situacija se nanaša na dialog med voditeljema ter hkratnim prikazovanjem in komentiranjem prispevka. Zanimivo je predvsem to, da spremljamo gibanje slike, medtem ko znake neverbalne komunikacije voditeljev lahko analiziramo le na podlagi njunega glasu in ostalih spremljajočih zvokov.

Voditelja sedita, tako kot pri prejšnji situaciji, eden ob drugem. Razdalja med njima ni velika, tako da lahko govorimo o osebnem področju. Malo pred tem sta podelila nagrado, o sedem dni potovanja v Turčijo, zato je Anja na začetku z izrečenim nakazala novo temo.

Gre za del oddaje, ki je poznan predvsem tistim, ki so oddajo že kdaj gledali. Ker je bilo govora o že znanima svetovnih popotnikih, ju voditelja nista posebej predstavljala. Predstavila sta ju le z imenom in priimkom ter nas opomnila, da po svetu potujeta z avtomobilom.

Analiza komunikacije med voditeljema ter hkratnim prikazovanjem in komentiranjem posnetka je prikazana v tabeli 5.2.4.1.

Tabela 5.2.4.1: Pogovor med voditeljema in hkratno predvajanje posnetka

SLIKOVNA KULISA (opis neverbalne komunikacije)	GOVOREČI	BESEDILO (dobesedni navedek)
S spremenjenim, a še vedno veselim glasom (še iz prejšnje situacije, ko sta podelila nagrado), je Anja začela novo temo. Z izrečenim »dragi gledalci« je z nami vzpostavila stik oziroma je ponovno pritegnila našo pozornost. Njen glas je resen in jasen. Na koncu prvega stavka pomakne glavo navzdol in tudi intonacija je padajoča. Pri nadaljevanju sklone prste ene roke skupaj in jih ponese do obraza. S tem želi poudariti povedano. Za to uporabi počasnejši govor. Ves čas govora gleda v kamero, njene oči se ob poudarjenem govorjenju odpirajo na široko.	Anja Tomažin:	<i>Drugače dragi gledalci, verjetno se spomnite Uroša in Kristine Ravbar, ki okoli sveta potujeta z avtomobilom. Glavno zvezdo ...</i>

<p>Vmes jo prekine Lado s svojimi komičnimi izjavami.</p>		
<p>Lado prekine oziroma dopolni Anjine besede. Pri tem z roko zamahne proti Anji in se hudomušno smehlja ter mršči obrvi.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Kadar ni razbit, ja.</i></p>
<p>S padajočo intonacijo, umirjenim in počasnejšim glasom nadaljuje tam, kjer jo je Lado prekinil. Anja se malo presede, prekrižani nogi ponovno prekriža, le na drugo stran. Lado ima stisnjene ustnice in gleda v monitor, ki je levo spodaj.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>... tega potovanja.</i></p>
<p>Gledamo posnetek, kjer se Uroš s smučmi spušča po snežni strmini. Na hrbtu ima nahrbtnik, na glavi čelado. Pri spustu si pomaga s palicami.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Tlele ju vidimo, kako smučata z vrha Nera. To je nekje v Himalaji. E, to je tko ...</i></p>
<p>Ker na posnetku ni Kristine, predvidevamo da snema.</p>		
<p>Anja se ob izrečenem smeji. Še vedno gledamo posnetek, kako se Uroš spopada s snežno strmino.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>To je smučanje.</i></p>
<p>Lado ponovi Anjine besede (deluje malo norčav).</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>To je smučanje.</i></p>

<p>Pomen besed še poudari z intonacijo.</p> <p>S temi besedami Anja opiše videno strmino in težave, ki jih ima pri premagovanju le-te Uroš. Povedano si gledalci zlahka predstavlja, saj ob komentarju Anje spremljamo Urošev spust po strmini. Na zastavljeno vprašanje ne dobi odgovora. Gre za preverjanje, ali se strinjamo z videnim. Na ta način lahko z navideznim gledalcem vzpostavlja kontakt ali pa skuša vplivati nanj.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Mal je strmo, ne?</i></p>
<p>Uroš se spusti hitreje po strmini, kar Lado komentira z začudenim glasom. Ob tem je njegov glas vznemirjen in glasnejši. Če bi slišali Ladove besede brez slike, bi izrečeni stavek lahko imel več interpretacij.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Opala. Ooo ...</i></p>
<p>Sledi Urošev padec. Ob padcu z nasmehom na obrazu dvigne roki in zavriska. Voditeljica je vesela, da se pri tem padcu ni poškodoval, kar se prepozna iz voditeljčinega glasu.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Tole je bil Uroš. Bravo Uroš! Ja!</i></p>

<p>Lado na enak način kot Anja ponovi navdušenje nad Urošovo srečo</p> <p>Hkrati pa se v njegovem glasu sliši, da si tudi on želi takole uživati.</p> <p>Besede Lada zvenijo razmišljujoče.</p> <p>Sledi Ladovo norčevanje.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Bravo Uroš. Mislim ...</i></p> <p><i>Nekaterim se pač dogaja.</i></p> <p><i>Avto potuje zdej sam, nekam.</i></p>
<p>Pred nami je slika Uroša, ki smuča, Anja na kratko in proti koncu z resnim glasom opiše, kje se popotnika trenutno nahajata in tako odgovori Ladu (razvijanje trditve). S sliko se vrnemo v studio. Ob koncu Anja pogleda Lada. Svojo levo roko ima iztegnjeno proti Ladu in naslonjeno na naslonjalo. Lado je malo umaknjen na svojo levo stran.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Je na poti iz Indije v Avstralijo. Mali mu je dolgčas, zato ker Uroš in Kristina sta na Tajskem, kjer trenutno vlada skorajda izredno stanje zaradi tajfuna.</i></p>
<p>Lado s prekrizanimi nogami in malo privzdignjeno desno roko nakaže svoje stališče do izrečenega. Spet kroži z nogo. Ne dokonča svoje misli (v celotnem pogovoru je podale le eno uporabno informacijo – kje</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Ja. Pa se smučata. Pa ...</i></p>

<p>popotnika smučata). Resno situacijo skuša narediti komično.</p>		
<p>S spremenjenim glasom Anja zaključi pogovor o svetovnih popotnikoma. Ob tem razpre roke predse, dvakrat prikima z glavo.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>No, čez en mesec bomo spet videli, kaj se dogaja z njima.</i></p>
<p>Ladov vmesni komentar, pri katerem si popravlja srajco, ki mu je zlezla iz hlač (zraven se smeji). Z obema rokama prime dlančnik in gleda vanj s sklonjeno glavo. Ponovno zamišljeno gleda vanj, kaj sledi.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Mhm.</i></p>
<p>Anja ne dokonča misli, ker želi vključiti odsotnega Lada, ki še vedno strmi v dlančnik in si ponovno popravlja srajco.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Do takrat pa, e ...</i></p>
<p>Še vedno si popravlja srajco in v smehu zaključi Anjino nedokončano misel. Zraven se od srca nasmeji. Kamera ga pokaže od blizu, z roko se udari po kolenu. Privzdigne obrvi in pogleda proti Anji, ki se prav tako smeji.</p>	<p>Lado Bizovičar:</p>	<p><i>Nasvidenje.</i></p>
<p>Anja govori v smehu. Pogleda v kamero in nadaljuje z bolj resnim glasom.</p>	<p>Anja Tomažin:</p>	<p><i>Nasvidenje.</i></p>

Prikima, da so na vrsti samo oglasi in da se ponovno vidimo. Lado se še vedno smeji in s prekrižanimi rokami ponovi izrečeno. S tem oponaša Anjo.		<i>Oglasi pa so res na vrsti.</i>
V smehu pogleda Lada, nato v kamero in ponovi besede za Ladom.	Lado Bizovičar:	<i>Pa nasvidenje.</i>
Sledi smeh obeh, ki ga prekine uvodna špica za oglase.	Anja Tomažin	<i>Pa nasvidenje.</i>

Vir: posnetek oddaje TLP, 24. 11. 2004.

Pomemben del analizirane situacije je posnetek, brez katerega komunikacija ne doseгла svojega namena, saj vsega vidnega voditelja ne opisujeta, ampak samo komentirata videno. V začetku spremljamo voditelja in njun uvod v posnetek.

V drugem delu spremljamo komentiranje predvajanega posnetka. Če bi spremljali dialog voditeljev brez hkratnega predvajanja posnetka, bi bila komunikacija za gledalce nesmiselna oziroma ne bi imela enakega učinka (glede na verbalno komunikacijo). Vsi vzkliki in komentarji voditeljev se nanašajo neposredno na posnetek. To je samo še en dokaz, da se verbalna in neverbalna komunikacija dopolnjujeta in da sta skupaj smiselna celota.

Tako kot v ostalih analiziranih situacijah, smo tudi tukaj priča komičnim situacijam, za katere v veliki meri poskrbi Lado. Med resnim razmišljanjem in govorjenjem Anje o tajfunih se Lado obnaša povsem sproščeno, ko z neumestnim komentarjem popestri temačno ozračje. Ladova sproščenost se opazi tudi, ko si popravlja srajco.

Konec analizirane situacije je komičen, saj voditelja iz napovedi oglasov skoraj že zaključita oddajo. Tudi uvodna špica v oglase ima svoj namen. Voditelja nista posebej pojasnjevala, da oddaje ni konec, ampak smo lahko to razpoznali iz komičnega konca in iz uvoda v reklame.

6 ZAKLJUČEK

V svojem diplomskem delu sem osrednje raziskovalno vprašanje namenila analizi znakov neverbalne komunikacije v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva. Analiza je temeljila na obravnavani teoriji v prvem delu diplomskega dela.

Poleg izhodiščne teorije znakov neverbalne komunikacije, sem upoštevala še komunikacijsko teorijo, semiotični pristop in pragmatiko. Ker gre pri oddaji tega tipa večinoma za dialoško obliko pogovora, sem se lotila še govornega diskurza, menjavanja vlog in sodelovanja med govorci.

V svojem diplomskem delu sem skušala potrditi oziroma zavrnila naslednji hipotezi:

- *Vloga neverbalnih sredstev v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva je velika.*
- *Neverbalna komunikacija se funkcijsko ujema z verbalno komunikacijo.*

Med analiziranjem znakov neverbalne komunikacije v omenjeni razvedrilni televizijski sem prišla do spoznanja, da je znakov neverbalne komunikacije veliko in da je vse težko opaziti. Z analizo posameznih situacij sem ugotovila, da v večini primerov pogovor med voditeljema, gostjama in Žrebci, brez hkratne uporabe verbalne in neverbalne komunikacije, komunikacija ne bi dosegla svojega namena. Že sam glas, mimika in kretnje, nam lahko veliko povedo o stališčih in mnenju govorca.

Da ima neverbalna komunikacija veliko vlogo sem spoznala pri situaciji, ko sta voditelja ob hkratnem predvajanju posnetka, govorila in komentirala videno. Če gledalci tega posnetka ne bi videli, bi bila komunikacijska primernost z vidika pragmatike neprimerna. Prav tako je vloga neverbalni znakov bila lepo vidna pri komičnih situacijah, ki bi bile brez smeha vse prej kot komične. Še lepše se to pokaže pri mimiki obraza in gibanju telesa.

Tudi zunanji videz voditeljev, kot znak neverbalne komunikacije, kaže na njuno vlogo. Za Lada Bizovičarja velja, da ima vlogo vzpostavljanja komičnega vzdušja in ne toliko povezovalne vloge, ki je značilna za Anjo Tomažin. Anja Lada pogosto rešuje iz zagat, ko ta ne ve kaj povedati oziroma kaj sledi. Na račun teh besednih dialogov je veliko komičnih prizorov, ki jih spremlja veliko znakov neverbalne komunikacije.

Najpomembnejša značilnost komunikacije med udeleženci pogovora je, da so hkrati uporabljali tako verbalno kot neverbalno komunikacijo. Uporaba znakov je večinoma nezavedna ali pa vsaj delno zavedna. Prav tako za udeležence pogovora velja, da gre pri njihovem govoru za netekmovalno prekrivanje.

S spoznanji, do katerih sem prišla med izdelavo diplomskega dela, lahko potrdim prvo postavljeno hipotezo, in sicer, da je vloga neverbalnih komunikacijskih sredstev v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva velika.

Potrjena je tudi druga hipoteza. Neverbalna komunikacija se funkcijsko ujema z verbalno komunikacijo.

Primerov ujemanja verbalne in neverbalne komunikacije v oddaji Tistega lepega popoldneva je veliko, kar je pokazalo zapisovanje tabel z dobesednim govorom in slikovno kuliso.

Ujemanje med komunikacijama je vidno pri intonaciji, barvi glasu, pri premorih, pri smehu itn. Še bolj se to ujemanje pokaže pri mimiki obraza in pri gibih posameznih delov telesa (rok in nog), ki v nekaterih primerih v celoti nadomešča verbalno komunikacijo.

Edino neujemanje med komunikacijama sem opazila, ko sta voditelja (namerno ali nenamerno) izpustila podatek, kam lahko gledalci pošljejo svoje odgovore na zastavljeno nagradno vprašanje. Ta podatek se je sicer izpisal na spodnjem delu ekrana (delno uresničeno neverbalno izražanje), medtem ko voditelja tega nista povedala (neuresničeno verbalno izražanje). Za osebe, ki so težave z vidom, je ta podatek manjkal.

Za dialoge med govorcami lahko potrdim, da so dosegli svoj cilj oziroma namen (ljudi informirati, zabavati, nasmehiniti ...) in da je bila komunikacija med njimi večinoma »komunikacijsko primerna«. To pomeni, da je bilo pri govoricah moč opaziti sposobnost interpretiranja, sklepanja, primerjanja in odzivanja na jezik udeležencev pri komuniciranju.

7 VIRI IN LITERATURA

7.1 Viri

Tistega lepega popoldneva [videoposnetek]. RTV Slovenija, Ljubljana, 24. 11. 2004.

Uradni list Republike Slovenije, št. 59/2008: Metodologija strokovnega nadzorstva radijskih in televizijskih programov.

www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200859&stevilka=2502 [23. 8. 2008].

7.2 Literatura

BIRKENBIHL, Vera F., 1999: *Sporočila govornice telesa*. Ljubljana: Center za tehnološko usposabljanje.

BOŠNJAK–OREŠNIK, Milan, 1991: *Osnove komuniciranja*. Ljubljana: PTT srednješolski center.

SAUSSURE, Ferdinand de, 1997: *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. (Studia humanitatis). Ljubljana: ISH Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

FISKE, John, 2005: *Uvod v komunikacijske študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

HUDEJ, Sonja, 1994: *Šolske ure besediloslovja*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

JELENC, Dora, 1998: *Osnovna vedenja o komunikaciji*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

KOVAČEV, Asja Nina, 1997: *Govornica telesa: izraznost roke med naravo in kulturo*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

- KRANJC, Simona, 1996/97: Govorjeni diskurz. *Jezik in slovstvo* 7, 307–319.
- KREIDLER, Charles W., 1998: *Introducing English Semantics*. London, New York: Routledge.
- LUTHAR, Breda, 1992: *Čas televizije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- MANDIĆ, Tijana, 1998: *Psihologija komunikacije*. Ljubljana: Glota Nova.
- MIHALJČIČ, Zlatko in ŠANTL–MIHALJČIČ, Lučka, 2000: *Poslovno komuniciranje*. Ljubljana: Jutro.
- PEACE, Alan, 1997: *Govorica telesa*. Ljubljana: MK.
- PEIRCE, Charles Sander, 2004: *Izbrani spisi o teoriji znaka in pomena ter pragmaticizmu*. Ljubljana: Krtina. (Knjižna zbirka: Temeljna dela).
- PEROVIČ, Tomaž in ŠIPEK, Špela, 1998: *TV novice*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani, Študentska založba.
- ROT, Nikola, 1982: *Znakovi i značenja*. Beograd: Nolit.
- RUTTEN–SARIS, Marijke in VISSER, Jeanett, 1992: *Porajajoči se jezik telesa*. Assen: Van Gorcum.
- SEARLE, John R., 1995: Logični status fikcijskega diskurza. *Sodobna literarna teorija. Zbornik*. Ur. A. Pogačnik. Ljubljana: Krtina. (Knjižna zbirka: Temeljna dela).
- TRČEK, Jože, 1998: *Medosebno komuniciranje – kontaktna kultura*. Ljubljana: Korona Plus.
- VATOVEC, Fran, 1984: *Javno govorništvo*. Trst: Založništvo tržaškega tiska, d. d.

VERSCHUEREN, Jef, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Prevedla: Irena Prosenč. Ljubljana: Založba/*cf. (Rdeča zbirka).

VRHOVEC, Stanka, 1999: *Poslovno sporazumevanje in vodenje*. Celje: Šolski center Celje.

WAINWRIGHT, Gordon R., 2003: *Body language*. London: Teach Yourself.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

IZJAVA

Sanja Jazbinšek, rojena 02. 03. 1982, študentka Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, smer Slovenski jezik in književnost (pedagoška smer), izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Neverbalna komunikacija v razvedrilni televizijski oddaji Tistega lepega popoldneva, pri mentoriciizr. prof. dr. Simoni Kranjc, avtorsko delo.

(podpis študentke)